

(which hath given such a blow unto that man of Sin, as will not be healed,) and every day at home, by religious and learned discourse, by frequenting the house of God, by hearing the Word preached, by cherishing the Teachers thereof, by caring for the Church, as a most tender and loving nursing Father.

Der er uendelige argumenter for denne rette Kristne og religiøse hengivenhed i Deres Majestæt; men intet er mere tiltrængt til at erklære det for andre end det heftige og vedvarende ønske om at udføre og udgive dette værk, som vi nu med al ydmyghed præsenterer for Deres Majestæt.

There are infinite arguments of this right Christian and religious affection in Your Majesty; but none is more forcible to declare it to others than the vehement and perpetuated desire of accomplishing and publishing of this work, which now with all humility we present unto Your Majesty.

For da Deres Højhed en gang ud af dyb dom havde forstået hvor praktisk det var, at ud af de Oprindelige Hellige Tunger, sammen med sammenligning af arbejder, både på vores egne og andre fremmedsprog, af mange værdige mænd der gik foran os, skulle der være en mere nøjagtig Oversættelse af de hellige Skrifter til [Det Engelsk sprog]; Holdt Deres Majestæt aldrig op med at tilskynde og at opildne dem til hvem det var betroet, for at værket måtte blive fremskudt, og for at forretningen måtte blive ekspederet hurtigere på en så ordentlig måde, som et spørgsmål af en sådan betydning med rette måtte kræve.

For when Your Highness had once out of deep judgment apprehended how convenient it was, that out of the Original Sacred Tongues, together with comparing of the labours, both in our own, and other foreign Languages, of many worthy men who went before us, there should be one more exact Translation of the holy Scriptures into the [English Tongue]; Your Majesty did never desist to urge and to excite those to whom it was commended, that the work might be hastened, and that the business might be expedited in so decent a manner, as a matter of such importance might justly require.

Og nu til sidst, via Gud's barmhjertighed, og fortsættelsen af vore bestræbelser, idet det bringes til en sådan konklusion, da vi har store forhåbninger om at Kirken fra [England] skal høste god frugt derigennem; har vi det som vores pligt at tilbyde det til Deres Majestæt, ikke kun som for vores Konge og Suveræne, men som til den vigtigste Bevæger og Forfatter af værket:

And now at last, by the mercy of God, and the continuance of our labours, it being brought unto such a conclusion, as that we have great hopes that the Church of [England] shall reap good fruit thereby; we hold it our duty to offer it to Your Majesty, not only as to our King and Sovereign, but as to the principal Mover and Author of the work:

Gennem den ydmyge trang fra Deres mest Hellige Majestæt, at siden tingene af denne kvalitet altid har været underlagt censurer fra sygt tænkende og utilfredse personer, kan det modtage godkendelse og begunstigelse fra en så lærd og velovervejet Prins som Deres Højhed er, hvis godtgørelse og accept af vores arbejde skal ære mere og opmuntre os, end alle de bagtalelser og hårde fortolkninger fra andre mænd skal forurolige os.

humbly craving of Your most Sacred Majesty, that since things of this quality have ever been subject to the censures of illmeaning and discontented persons, it may receive approbation and patronage from so learned and judicious a Prince as Your Highness is, whose allowance and acceptance of our labours shall more honour and encourage us, than all the calumniations and hard interpretations of other men shall dismay us.

Sådan at hvis, på den ene side, vi af Paviske Personer hjemme eller i udlandet skal blive bagtalt, som derfor vil true os, fordi vi er dårlige instrumenter til at lave Gud's hellige Sandhed til at blive stadig mere og mere kendt for folket, som de stadig ønsker at bevare i uvidenhed og mørke; eller hvis, på den anden side, vi skal blive truede af selv indbildske Brødre, som løber deres egne veje, og ikke synes om noget, foruden hvad der er indrammet af demselv, og hamret på deres ambolt; vi kan hvile sikkert, understøttet inden for sandhed og uskyld i en god samvittighed, når vi har vandret vejen for enkelhed og integritet, som for Herren; og opretholdes udenfor af den kraftfulde beskyttelse af Deres Majestæts nåde og favør, som altid vil gi' fremtoning til ærlige og Kristne bestræbelser imod bitre censurer og ikke næstekærlige beskyldninger.

So that if, on the one side, we shall be traduced by Popish Persons at home or abroad, who therefore will malign us, because we are poor instruments to make God's holy Truth to be yet more and more known unto the people, whom they desire still to keep in ignorance and darkness; or if, on the other side, we shall be maligned by selfconceited Brethren, who run their own ways, and give liking unto nothing, but what is framed by themselves, and hammered on their anvil; we may rest secure, supported within by the truth and innocency of a good conscience, having walked the ways of simplicity and integrity, as before the Lord; and sustained without by the powerful protection of Your Majesty's grace and favour, which will ever give countenance to honest and Christian endeavors against bitter censures and uncharitable imputations.

Herren af himmel og jord velsigne Deres Majestæt med mange og lykkelige dage, for at, som hans himmelske hånd har beriget Deres Højhed med mange enestående og ekstraordinære nådegaver, så Du må være denne verden's under i denne senere tidsalder for lykke og ægte glæde, for at ære den store GUD, og det gode for hans Kirke, gennem Jesus Kristus vor Herre og eneste Frelser.

The Lord of heaven and earth bless Your Majesty with many and happy days, that, as his heavenly hand hath enriched Your Highness with many singular and extraordinary graces, so You may be the wonder of the world in this latter age for happiness and true felicity, to the honour of that great GOD, and the good of his Church, through Jesus Christ our Lord and only Saviour.

Tilbage til indholdsfortegnelse

Oversætterne til Læseren - De bedste ting er blevet bagtalt

The Translators to the Reader - The best things have been calumniated

Seglet til at fremme det fælles gode, om det er ved at vi osselv udtænker nogen ting, eller ved at revidere det som er blevet udvirket af andre, fortjener bestemt megen respekt og agtelse, men alligevel finder man kun kold underholdning i denne verden. Seglet er budt velkommen med mistanke i stedet for kærlighed, og med forsøg på at efterligne i stedet for taksigelse: og hvis der er noget hul tilbage for kværlanter at komme ind af, (og kværlanter, hvis seglet ikke finder et hul, vil lave et) og seglet bliver med sikkerhed forkert sammensat, og er i fare for at blive fordømt. Dette vil være nemt at indse af alle de der kender til historie, eller har nogen erfaring.

Zeal to promote the common good, whether it be by devising any thing our selves, or revising that which hath bene laboured by others, deserveth certainly much respect and esteeme, but yet findeth but cold intertainment in the world. It is welcommed with suspicion in stead of love, and with emulation in stead of thanks: and if there be any hole left for cavill to enter, (and cavill, if it doe not finde a hole, will make one) it is sure to be misconstrued, and in danger to be condemned. This will easily be granted by as many as know story, or have any experience.

For, var der nogensinde projekteret nogen ting, der nød nogen vej for nyhed eller fornyelse, foruden at den samme udholdt mange storme af modsigelser, eller opposition? En mand ville tænke at Borgerskab, komplette love, læring og veltalenhed, Synoder, og Kirkeunderholdsbidrag, (så vi ikke mere taler om de ting af denne slags) skulle være så sikkert som en Helligdom, og for langt udenfor skudvidde, som de siger, så ingen mand ville opløfte hælen, nej, heller ikke at hunde skulle bevæge tungen imod hvad de siger.

For, was there ever any thing projected, that savoured any way of newnesse or renewing, but the same endured many a storme of gaine-saying, or opposition? A man would thinke that Civilltie, wholesome Lawes, learning and eloquence, Synods, and Church-maintenance, (that we speake of no more things of this kinde) should be as safe as a Sanctuary, and ll out of shot, as they say, that no man would lift up the heele, no, nor dogge moove his tongue against the motioners of them.

For for det første, er vi adskilt fra brutale-dyr ledt med sensualitet:

For det andet, er vi ompspændt og tilbageholdt fra forargelig opførsel, og fra at udføre skader, hvad enten det drejer sig om svig eller via voldsomhed:

For det tredje, er vi udstyret for at informere og reformere andre, via lyset og stemningen som vi har nået til os selv:

Kort, for det fjerde ved at være bragt sammen for en samtale ansigt til ansigt, før vi sammensætter vores forskelle end via skrifter, som er endeløse:

Og til sidst, så Kirken er tilstrækkeligt provianteret, og er enig i god fornødt og samvittighed, så disse mødre holdes for at være mindre grusomme, de der dræber deres børn lige så snart som de er født, når disse omsorgsfulde fædre og mødre (hvor de nu end er) der bort trækker dem som hænger på deres bryster (og på hvis bryster de demselv igen hænger for at modtage Åndelig og oprigtig mælk fra ordet) livsophold og underhold der er godt for deres ejendomme. Dermed er det tydeligt, at disse ting som vi taler om, er af mest nødvendig brug, og derfor, så ingen, ej heller uden urimelighed kan tale imod dem, eller uden en node af ondskab kan sparke imod dem.

For by the first, we are distinguished from bruit-beasts led with sensualitie:

By the second, we are bridled and restrained from outrageous behaviour, and from doing of injuries, whether by fraud or by violence:

By the third, we are enabled to informe and reforme others, by the light and feeling that we have attained unto our selves:

Briefly, by the fourth being brought together to a parle face to face, we sooner compose our differences then by writings, which are endless:

And lastly, that the Church be sufficiently provided for, is so agreeable to good reason and conscience, that those mothers are holden to be lesse cruell, that kill their children assoone as they are borne, then those nursing fathers and mothers (wheresoever they be) that withdraw from them who hang upon their breasts (and upon whose breasts againe themselves do hang to receive the Spirituall and sincere milke of the word) livelyhood and support fit for their estates. Thus it is apparent, that these things which we speake of, are of most necessary use, and therefore, that none, either without absurditie can speake against them, or without note of wickednesse can spurne against them.

Alligevel på grund af alt dette, ved de lærde at bestemte værdige mænd er blevet bragt til en for tidlig død for ingen anden fejl, end at forsøge at føre deres landsmænd tilbage til god orden og disciplin; og at det i nogle dele af kolonimagten var gjort til en forbrydelse der straffes med døden, bare det at motivere udarbejdelsen af en ny lov for ophævelse af en gammel, skønt den sammen var meget skadelig; og at bestemte, som ville blive regnet for at være statens søjler, og mønstre for dyd og omtanke, ikke kunne blive frembragt i lang tid for at gi' plads for gode breve og forfinet tale, men blottede demselv som uvillig fra dem, som fra klipper eller bokse med gift; og ydermere, så var han ikke nogen baby, men en stor skriver, der fremførte (og skriftligt for at forblive til eftertiden) med passion måske, men han fremførte alligevel, at han ikke så nogen gavn i at komme til nogen synode, eller præsteskabs møde, men hellere det modsatte;

Yet for all that, the learned know that certain worthy men have been brought to untimely death for none other fault, but for seeking to reduce their countrymen to good order and discipline; and that in some commonweals it was made a capital crime, once to motion the making of a new law for the abrogating of an old, though the same were most pernicious; and that certain, which would be counted pillars of the state, and patterns of virtue and prudence, could not be brought for a long time to give way to good letters and refined speech, but bare themselves as averse from them, as from rocks or boxes of poison; and fourthly, that he was no babe, but a great clerk, that gave forth (and in writing to remain to posterity) in passion peradventure, but yet he gave forth, that he had not seen any profit to come by any synod, or meeting of the clergy, but rather the contrary;

Og til sidst, imod kirke underholdsbidrag og godtgørelse, af en sådan art, som ambassadørerne og budbringerne for den store Konge af konger skulle blive udrustet, er det ikke ukendt at en fiktion eller fabel (sådan er det værdsat, og for intet bedre via den reporter hamselv, dog overtro) blev udtænkt--det vil sige, at på et sådant tidspunkt som professorerne og lærere af kristendom i Kirken fra Rom, da en sand kirke, blev rundhåndet udstyret, var en stemme sandelig hørt fra himlen, som siger, "Nu er gift hældt ned ind i kirken," etc..

and lastly, against church maintenance and allowance, in such sort, as the ambassadors and messengers of the great King of kings should be furnished, it is not unknown what a fiction or fable (so it is esteemed, and for no better by the reporter himself, though superstitious) was devised--namely, that at such a time as the professors and teachers of Christianity in the Church of Rome, then a true church, were liberally endowed, a voice forsooth was heard from heaven, saying, "Now is poison poured down into the church," etc..

Således ikke kun så ofte som vi taler, som en siger, men også så ofte som vi gør noget af note eller konsekvens, udsætter vi osselv for alles mistillid, og lykkelig er han der er talt mindst dårligt om; for det er umuligt fuldstændigt at undslippe deres dårlige omtale. Hvis der er en mand der er indbildsk, at dette kun er loddet og delen for den ondere, og at prinser er privilegerede ved deres høje ejendom, er han bedraget. "Da sværdet fortærer den ene såvel som den anden," som det er i Samuel; nej, som den store kommandør pålagde hans soldater i en bestemt kamp, til ikke at ramme nogen anden del af fjenden, end i ansigtet; og som Syriens konge befalede hans ledende kaptajner til "kæmp hverken imod lille ej heller stor, men kun imod Israels konge"; så det er for sandt, at Misundelse angriber mest ondsindet mod det smukkeste, og mod det ypperligste.

Thus not only as oft as we speak, as one saith, but also as oft as we do anything of note or consequence, we subject ourselves to everyone's censure, and happy is he that is least tossed upon tongues; for utterly to escape the snatch of them it is impossible. If any man conceit, that this is the lot and portion of the meaner sort only, and that princes are privileged by their high estate, he is deceived. "As the sword devoureth as well one as the other," as it is in Samuel; nay, as the great commander charged his soldiers in a certain battle, to strike at no part of the enemy, but at the face; and as the king of Syria commanded his chief captains to "fight neither with small nor great, save only against the king of Israel"; so it is too true, that Envy striketh most spitefully at the fairest, and at the chiefest.

David var en værdig prins, og der er ingen mand som kan sammenlignes med ham for hans første handlinger, og alligevel for så værdig en handling som han nogensinde har gjort (selv i at bringe Guds Ark tilbage i højtidelighed), var han hånet og spottet af hans egen hustru.

David was a worthy prince, and no man to be compared to him for his first deeds, and yet for as worthy as act as ever he did (even for bringing back the Ark of God in solemnity), he was scorned and scoffed at by his own wife.

Salomon var større end David--dog ikke i dyd, men i styrke--og gennem hans styrke og visdom byggede han et tempel til HERREN, et sådant som var landet Israel's herlighed, og hele denne verden's under. Men var denne hans storhed vellidt af alle? Det tvivler vi på. Hvorfor gør de ellers det at lægger det på hans søns tallerken, og kalder på ham for at få lettet byrden: "Lav" siger de, "din fars smertefulde slaveri, og hans tunge byrde, lettere"? Som om han havde pålagt dem med nogle levitter, og bekymrede dem med nogle holdninger. Herefter rejser de en tragedie op, og ønsker i deres hjerte at templet aldrig havde været bygget. En sådan hård ting er det at tilfredsstillende alle, selv når vi behager Gud bedst, og søger efter at godkende osselv til hver og ens samvittighed.

Solomon was greater than David--though not in virtue, yet in power--and by his power and wisdom he built a temple to the LORD, such a one as was the glory of the land of Israel, and the wonder of the whole world. But was that his magnificence liked of by all? We doubt of it. Otherwise, why do they lay it in his son's dish, and call unto him for easing of the burden: "Make," say they, "the grievous servitude of thy father, and his sore yoke, lighter"? Belike he had charged them with some levies, and troubled them with some carriages. Hereupon they raise up a tragedy, and wish in their heart the temple had never been built. So hard a thing it is to please all, even when we please God best, and do seek to approve ourselves to every one's conscience.

[Tilbage til indholdsfortegnelse](#)

De højeste personligheder er blevet bagtalt

The highest personages have been calumniated

Hvis vi kigger tilbage på tidligere tider, vil vi finde mange lignende eksempler af en sådan slags, eller rettere uvenlig, accept. Den første Romerske kejser gjorde aldrig en mere behagelig handling mod de lærde, og heller ikke mere profitabel for eftertiden, end at bevare tidsregistret i ægte antagelse, end da han korrigerede kalenderen, og beordrede at året skulle følge solens bane; og alligevel blev dette tilregnet ham for at være for nyhedsskabende, og arrogance, og han blev bebrejdet meget for det.

If we will descend to later times, we shall find many the like examples of such kind, or rather unkind, acceptance. The first Roman emperor did never do a more pleasing deed to the learned, nor more profitable to posterity, for conserving the record of times in true supputation, than when he corrected the calendar, and ordered the year according to the course of the sun; and yet this was imputed to him for novelty, and arrogancy, and procured to him great obloquy.

På samme måde den første kristnede kejser (der i det mindste offentligt bekendte troen hamselv, og tillod andre at gøre det samme), for at styrke imperiet ved hans store lederskab, og at sørge for kirken som han gjorde, fik navnet "Pupillus" for hans arbejde, som nogen ville sige, en ikke gavnlige prins, der havde behov for en beskytter eller forvalter.

So the first christened emperor (at the leastwise, that openly professed the faith himself, and allowed others to do the like), for strengthening the empire at his great charges, and providing for the church as he did, got for his labour the name "Pupillus," as who would say, a wasteful prince, that had need of a guardian or overseer.

Ligeså den bedste kristnede kejser, for den kærlighed som han bar til fred, hvorved han berigede både sig selv og sine undersåtter, og fordi han ikke så krig men fandt den, blev bedømt til ikke at være en våbenfør mand (skønt han i virkeligheden udmærkede sig ved ridderfestlighederne, og fremviste så meget da han var provokeret), og fordømt for at ha' givet sig selv over til hans ro, og til hans glæde.

So the best christened emperor, for the love that he bare unto peace, thereby to enrich both himself and his subjects, and because he did not see war but find it, was judged to be no man at arms (though indeed he excelled in feats of chivalry, and showed so much when he was provoked), and condemned for giving himself to his ease, and to his pleasure.

For at være kort, den mest lærde kejser fra tidligere tider (i det mindste, den største politiker), hvilken tak havde han for at ha' skåret ned på lovenes overflødigheder, og gennemtænkt dem ind i en rækkefølge og metode? Dette gjorde at han af nogle er blevet regnet for at være en epitomist--det er, en der fjernede hele agtværdige bind, for at hans synspunkter skulle debatteres.

To be short, the most learned emperor of former times (at the least, the greatest politician), what thanks had he for cutting off the superfluities of the laws, and digesting them into some order and method? This, that he hath been blotted by some to be an epitomist--that is, one that extinguished worthy whole volumes, to bring his abridgments into request.

Dette er målet der er blevet tilregnet fremragende prinser i tidligere tider, selv, *Cum bene facerent, male audire*--"for deres gode handlinger til at blive talt dårligt om." Der er heller ingen sandsynlighed for at misundelse og ondskab døde og blev begravet med det gamle. Nej, nej, Moses's irrettesættelse griber fat i de fleste tidsaldrer: "I har rejst jer op i fædres sted, en øgning af syndige mænd". "Hvad er det der er gjort? det der skal gøres, og der er ikke noget nyt under solen," siger den vise mand; og St. Stefanus, "Som jeres fædre gjorde, sådant gør I".

This is the measure that hath been rendered to excellent princes in former times, even, *Cum bene facerent, male audire*--"for their good deeds to be evil spoken of." Neither is there any likelihood that envy and malignity died and were buried with the ancient. No, no, the reproof of Moses taketh hold of most ages: "You are risen up in your fathers' stead, an increase of sinful men". "What is that that hath been done? that which shall be done, and there is no new thing under the sun," saith the wise man; and St. Stephen, "As your fathers did, so do you".

[Tilbage til indholdsfortegnelse](#)

Hans Majestæt's vedholdenhed, til trods for bagtalelse, for undersøgelsen af de Engelske oversættelser

His Majesty's constancy, notwithstanding calumination, for the survey of the English translations

Dette, og mere til dette formål, Hans Majestæt der nu regerer (og længe, og længe må han regere, og hans afkom for evig, "Hamselv og børn, og børns børn altid") vidste udmærket godt, i overensstemmelse med den enestående visdom givet til ham af Gud, og den sjældne læring og erfaring som han har opnået; nemlig at enhver der forsøger noget for offentligheden (især hvis det vedrører religion, og til åbningen og afklaringen af Gud's ord), den samme sætter hamselv på en scene til at blive stirret på af ethvert ondt øje; ja, han kaster hamselv med hovedet først på pigge, til at blive stanget af enhver skarp tunge. For han der på nogen måde blander sig i mænds religion, blander sig i deres skik, nej, i deres selveje; og skønt de ikke finder noget indhold i det de har, alligevel kan de ikke holde ud at høre om ændringer.

This, and more to this purpose, His Majesty that now reigneth (and long, and long may he reign, and his offspring forever, "Himself and children, and children's children always") knew full well, according to the singular wisdom given unto him by God, and the rare learning and experience that he hath attained unto; namely that whosoever attempteth anything for the public (especially if it pertain to religion, and to the opening and clearing of the word of God), the same setteth himself upon a stage to be glouted upon by every evil eye; yea, he casteth himself headlong upon pikes, to be gored by every sharp tongue. For he that meddleth with men's religion in any part, meddleth with their custom, nay, with their freehold; and though they find no content in that which they have, yet they cannot abide to hear of altering.

Til trods for det, blev hans royale hjerte ikke afskrækket eller modløs for dette der farver, men stod resolut, "som en urokkelig statue, og en ambolt der ikke er let at blive slået til plader", som én siger; han vidste hvem der havde udvalgt ham til at være en soldat, eller rettere en kaptajn, og at være forvisset om at den kurs som han havde til hensigt, gjorde meget for Gud's herlighed, og opbygningen af hans kirke, han ville ikke tillade den at blive knækket af for nogensomhelst taler eller praksis.

Notwithstanding, his royal heart was not daunted or discouraged for this that colour, but stood resolute, "as a statue immovable, and an anvil not easy to be beaten into plates", as one saith; he knew who had chosen him to be a soldier, or rather a captain, and being assured that the course which he intended made much for the glory of God, and the building up of his church, he would not suffer it to be broken off for whatsoever speeches or practices.

Det hører sig bestemt til konger, ja, det tilhører dem specielt, at ha' omhu for religion; ja, at kende den rigtigt; ja, at bekende den nidkært; ja, at fremme den til det yderste af deres myndighed. Dette er deres herlighed for alle nationer der har gode hensigter, og dette vil til dem bringe en langt mere fremragende vægt af herlighed på Herren Jesus' dag. For Skrifterne siger ikke forgæves, "Dem der hædre mig, vil jeg hædre"; det var heller ikke forgæves ord som Eusebius forløste for længe siden, at fromhed overfor Gud var våbnet, og det eneste våben, der både bevarede Constantine's person, og hævned ham fra hans fjender.

It doth certainly belong unto kings, yea, it doth specially belong unto them, to have care of religion; yea, to know it aright; yea, to profess it zealously; yea, to promote it to the uttermost of their power. This is their glory before all nations which mean well, and this will bring unto them a far most excellent weight of glory in the day of the Lord Jesus. For the Scripture saith not in vain, "Them that honor me, I will honor"; neither was it a vain word that Eusebius delivered long ago, that piety towards God was the weapon, and the only weapon, that both preserved Constantine's person, and avenged him of his enemies.

[Tilbage til indholdsfortegnelse](#)

Anerkendelsen af de Hellige Skrifter

The praise of the Holy Scriptures

Men nu hvilken fromhed uden sandhed? hvilken sandhed (den frelsende sandhed) uden Guds ord? Hvilket ord fra Gud (hvorom vi må være sikre) uden Skriften? Skrifterne som vi er betroet til at søge i, *Johannes Evangeliet 5:39 Søg i skrifterne; for i dem tænker I at I har evigt liv: og de er dem som vidner om mig., Esajas bog 8:20 I henhold til loven og til vidnesbyrdet: hvis de ikke taler i overensstemmelse med dette ord, er det fordi der ikke er noget lys i dem.* De der studere og søger i dem er betroet, *ApG 17:11 Disse var mere noble end dem i Thessaloniki, da de modtog ordet med et åbent sind, og søgte dagligt i skrifterne, om disse ting var sådant.* og *8:26-31 Og Herrens engel talte til Philip, og siger, Stå op, og gå mod syd på vejen som går ned fra Jerusalem til Gaza, som er ørken. Og han rejste sig og gik: og, læg mærke til, en mand fra Etiopien, en eunuk med stor autoritet under Candace dronning af Etiopierne, som havde ansvaret for alle hendes skatte, og var kommet til Jerusalem for at tilbede, var returnerende, og sad i hans stridsvogn og læste profeten Esajas. Da sagde Ånden til Philip, Gå tættere på, og tilslut dig selv til denne stridsvogn. Og Philip løb derhen til ham, og hørte ham læse profeten Esajas, og sagde, Forstår du hvad du læser? Og han sagde, Hvordan kan jeg, medmindre en eller anden mand guider mig? og han spurgte om Philip ville komme op og sidde med ham.* De er opøvet der var ulærde i dem, eller langsom til at tro dem, *Matthæus 22:29 Jesus svarede og sagde til dem, I fejler, og kender ikke skrifterne, heller ikke Guds kraft., Lukas 24:25 Så sagde han til dem, Kæreste fjolser, og langsom i hjertet til at tro alt det profeterne har talt:* De kan gøre os vis til frelse, *2 Timoteus 3:15 Og at du fra barndommen af har kendt de hellige skrifter, som er i stand til at gøre dig vis til frelse gennem tro som er på Kristus Jesus.* Hvis vi er uvidende, vil de instruere os; hvis vi er på fejl vej, vil de bringe os hjem; hvis fejlinformeret, reformere os; hvis vi er sørgmodige, trøste os; Hvis vi er matte, opmuntre os; hvis vi er kolde, gør de os varme.

But now what piety without truth? what truth (what saving truth) without the word of God? What word of God (whereof we may be sure) without the Scripture? The Scriptures we are commanded to search, John 5:39, Isa. 8:20. They are commended that searched and studied them, Acts 17:11 and 8:28-29. They are reproved that were unskillful in them, or slow to believe them, Matt. 22:29, Luke 24:25. They can make us wise unto salvation, 2 Tim. 3:15. If we be ignorant, they will instruct us; if out of the way, they will bring us home; if out of order, they will reform us; if in heaviness, comfort us; if dull, quicken us; if cold, inflame us.

Tolle, lege; tolle, lege, "ta' dem op og læs, ta' dem op og læs " Skrifterne (for til dem var ledelsen), var det sagt til St. Augustine via en overnaturlig stemme.

"Hvadsomhelst der er i Skrifterne, tro mig," siger den samme St. Augustine, "er høj og Guddommelig; deri er der sandelig sandhed, og en doktrin der er meget gavnlig til at forfriske menneskers sind, og sandelig sådant sammensat, så hver og en må trække derfra det som er tilstrækkeligt for ham, hvis han kommer og trækker med et hengivent og fromt sind, som sand religion kræver". Således St. Augustine. Og St. Jerome: *Ama scripturas, et amabit te sapientia,* etc., "Elsk Skrifterne, og visdom vil elske dig." Og St. Cyril imod Julian: "Selv drenge der er opfostret i Skrifterne, blev meget religiøse, etc."

Tolle, lege; tolle, lege, "take up and read, take up and read" the Scriptures (for unto them was the direction), it was said unto St. Augustine by a supernatural voice.

"Whatsoever is in the Scriptures, believe me," saith the same St. Augustine, "is high and divine; there is verily truth, and a doctrine most fit for the refreshing of men's minds, and truly so tempered, that everyone may draw from thence that which is sufficient for him, if he come to draw with a devout and pious mind, as true religion requireth". Thus St. Augustine. And St. Jerome: *Ama scripturas, et amabit te sapientia,* etc., "Love the Scriptures, and wisdom will love thee." And St. Cyril against Julian: "Even boys that are bred up in the Scriptures, become most religious, etc."

Men hvorfor nævner vi tre eller fire anvendelser af Skriften, eftersom hvadsomhelst der er brug for at blive troet eller praktiseret, eller håbet på, er indeholdt i dem? eller tre eller fire sætninger fra fædrene, siden hvemsomhelst der er værdig af en Faders navn, fra Kristus' tid og nedad, på samme måde har skrevet ikke kun om rigdommen, men også om perfektionen fra Skriften? "Jeg elsker Skriftens fylde," siger Tertullian imod Hermogenes. Og igen, til Apelles, en kætter af det sammen stempel, han siger, "Jeg godtager ikke det som du bringer ind (eller konkludere) af dig selv (forstand eller forråd, *de tuo*) uden skrift."

But what mention we three or four uses of the Scripture, whereas whatsoever is to be believed or practiced, or hoped for, is contained in them? or three or four sentences of the Fathers, since whosoever is worthy the name of a Father, from Christ's time downward, hath likewise written not only of the riches, but also of the perfection of the Scripture? "I adore the fulness of the Scripture," saith Tertullian against Hermogenes. And again, to Apelles, an heretic of the like stamp, he saith, "I do not admit that which thou bringest in (or concludest) of thine own (head or store, *de tuo*) without scripture."

På samme måde St. Justin Martyr før ham: "Vi må med alle midler kende," siger han, "at det ikke er lovligt (eller muligt) at lære (nogenting) af Gud eller om ret fromhed, foruden ud af profeterne, som underviser os gennem guddommelig inspiration". På samme måde St. Basil efter Tertullian, "Det er et manifesteret frafald fra troen, og en antagelsesfejl, enten at afvise noget af det der er skrevet, eller at bringe ind (over deres hoved, *episagein*) nogen af disse ting der ikke er skrevet". Vi udelader at citere ting af samme virkning, St. Cyril, Biskop af Jerusalem, i hans fjerde Cataches, St. Jerome imod Helvidius, St. Augustine i hans tredje bog imod Petilian's breve, og i rigtig mange andre steder i hans værker. Vi undlader også at gå ned til senere fædre, fordi vi ikke vil trætte læseren.

So St. Justin Martyr before him: "We must know by all means," saith he, "that it is not lawful (or possible) to learn (anything) of God or of right piety, save only out of the prophets, who teach us by divine inspiration". So Saint Basil after Tertullian, "It is a manifest falling way from the faith, and a fault of presumption, either to reject any of those things that are written, or to bring in (upon the head of them, *episagein*) any of those things that are not written". We omit to cite to the same effect, St. Cyril, Bishop of Jerusalem, in his Fourth Cataches, St. Jerome against Helvidius, St. Augustine in his third book against the letters of Petilian, and in very many other places of his works. Also we forebear to descend to later Fathers, because we will not weary the reader.

Og når nu Skrifterne er anerkendt at være så fyldige og så perfekte, hvordan kan vi undskyldte osselv for forsømmelighed, hvis vi ikke gør det at vi studere dem? for nysgerrighed, hvis vi ikke er tilfredse med dem?

The Scriptures then being acknowledged to be so full and so perfect, how can we excuse ourselves of negligence, if we do not study them? of curiosity, if we be not content with them?

Mennesker taler meget om juletræet (*eiressiwnh*), hvor mange søde og gode ting der hænger på det; om de vises Sten (*the Philosopher's Stone*) der forvandler kobber om til guld; om overflødhedshornet (*cornucopia*), at det havde alle de ting der var nødvendig for mad i det; om Panaces urten, at den var god for sygdomme; om Catholicon narkotikummet, at den er i stedet for alle udrensninger; om Vulcan's rustning (*ildens og vulkanernes gud*), at den var en rustning af sikkerhed imod alle fremstød og alle slag, etc..

Men talk much of eiressiwnh, how many sweet and goodly things it had hanging on it; of the Philosopher's Stone, that it turneth copper into gold; of cornucopia, that it had all things necessary for food in it; of Panaces the herb, that it was good for diseases; of Catholicon the drug, that it is in stead of all purges; of Vulcan's armor, that it was an armor of proof against all thrusts and all blows, etc..

Godt, det som de falskt eller forfængeligt tilskriver disse ting for at være fysiske goder, må vi retfærdigvis og med fuldt mål tilskrive Skriften, for at være åndelig. Den er ikke kun en rustning, men også et helt arsenal af våben, både offensivt og defensivt, hvorved vi kan redde osselv og få fjenden til at flygte. Den er ikke en urt, men et træ, eller snarere et helt paradys af træer med liv, som frembringer frugt hver måned, og dens frugt er for mad, og bladene for medicin. Den er ikke en potte med manna, eller et krus med olie, som kun var for tankerne, eller for et måltid's mad eller to, men som var den en skylle af himmelsk brød som er tilstrækkelig for en hel hær, hvis den nogensinde skulle blive så stor; og som var den en hel kælder fuld af olie kar; hvorved alle vore fornødenheder må blive provianteret, og vores gæld blive betalt.

Well, that which they falsely or vainly attributed to these things for bodily good, we may justly and with full measure ascribe unto the Scripture, for spiritual. It is not only an armor, but also a whole armory of weapons, both offensive and defensive, whereby we may save ourselves and put the enemy to flight. It is not an herb, but a tree, or rather a whole paradise of trees of life, which bring forth fruit every month, and the fruit thereof is for meat, and the leaves for medicine. It is not a pot of manna, or a cruse of oil, which were for memory only, or for a meal's meat or two, but as it were a shower of heavenly bread sufficient for a whole host, be it never so great; and as it were a whole cellar full of oil vessels; whereby all our necessities may be provided for, and our debts discharged.

Kort sagt, den er et brød med sunde fødevarer imod mugne traditioner; en læge's butik (kalder St. Basil den) med konserveringsmidler imod forgiftede vranglærer; (*a pandect*) en bog der indeholder alle ting som er profitabelt imod oprørske ånder; et skatkammer med de mest kostbare juveler imod usle oldtidslevn; og til sidst, en fontæne med det mest dyrebare vand der springer op til evigvarende liv.

In a word, it is a panary of wholesome food against finewed traditions; a physician's shop (St. Basil calleth it) of preservatives against poisoned heresies; a pandect of profitable laws against rebellious spirits; a treasury of most costly jewels against beggarly rudiments; finally, a fountain of most pure water springing up unto everlasting life.

Og er det så underligt? Dens original er fra himlen, ikke fra jorden; og forfatteren er Gud, ikke mennesket; Indstifteren, den Hellige Ånd, ikke apostlene eller profeternes kundskab; penneførerne som var helliget fra livmoderen af, og var udstyret med en forstanders del af Gud's ånd; sagen, ærlighed, fromhed, renhed, oprigtighed; formen, Gud's ord, Gud's vidnesbyrd, Gud's orakler, sandhedens ord, frelses ordet etc.; effekterne, lyset af forståelse, stabilitet i overtalelse, omvendelse fra døde gerninger, et fornyet liv, hellighed, fred, glæde i Helligånden; og til sidst, slutningen og belønningen for studiet deraf, fællesskab med de hellige, deltagelse i den himmelske natur, befrugtningen med en arvelig udødelighed, ubesmittet, og som aldrig skal forsvinde. Lykkelig er det menneske, der glæder sig over Skriften, og tre gange lykkelig, der mediterer i den dag og nat.

And what marvel? The original thereof being from heaven, not from earth; the Author being God, not man; the Inditer, the Holy Spirit, not the wit of the apostles or prophets; the penmen such as were sanctified from the womb, and endued with a principal portion of God's spirit; the matter, verity, piety, purity, uprightness; the form, God's word, God's testimony, God's oracles, the word of truth, the word of salvation, etc.; the effects, light of understanding, stableness of persuasion, repentance from dead works, newness of life, holiness, peace, joy in the Holy Ghost; lastly, the end and reward of the study thereof, fellowship with the saints, participation of the heavenly nature, fruition of an inheritance immortal, undefiled, and that never shall fade away. Happy is the man that delighteth in the Scripture, and thrice happy that meditateth in it day and night.

[Tilbage til indholdsfortegnelse](#)

Oversættelse er nødvendig

Translation necessary

Men hvordan skal mænd meditere i det som de ikke kan forstå? hvordan skal de forstå det som er indelukket i en ukendt tunge? Som det er skrevet, "På nær hvis jeg kender til stemmen's myndighed, vil jeg for ham som taler være en fremmed, og han som taler en fremmed for mig". Apostlen accepterer ingen tunge; ikke Hebraisk det ældste, ikke Græsk det mest ordrige, ikke Latin det fineste. Naturen lærte en naturlig mand at indrømme at vi alle er fuldstændig døde i de tunger som vi ikke forstår; vi må vende det døde øre til dem.

But how shall men meditate in that which they cannot understand? How shall they understand that which is kept close in an unknown tongue? As it is written, "Except I know the power of the voice, I shall be to him that speaketh a barbarian, and he that speaketh shall be a barbarian to me". The apostle excepteth no tongue; not Hebrew the ancientest, not Greek the most copious, not Latin the finest. Nature taught a natural man to confess that all of us in those tongues which we do not understand are plainly deaf; we may turn the deaf ear unto them.

Skytterne (*Russerne*) anså Atheneren, som han ikke forstår, barbarisk; det samme gjorde Romerne med Syrerne og Jøderne (selv St. Jerome hamselv kaldte den Hebraiske tunge barbarisk, bare fordi det var fremmet for så mange); på samme måde kalder kejseren af Konstantinopel den Latinske tunge barbarisk, selvom Pave Nikolaus raste over det; ; på samme måde kalder Jøderne længe før Kristus alle andre nationers *Lognazim*, som er en smule bedre end barbarisk.

The Scythian counted the Athenian, whom he did not understand, barbarous; so the Roman did the Syrian and the Jew (even St. Jerome himself called the Hebrew tongue barbarous, belike because it was strange to so many); so the Emperor of Constantinople calleth the Latin tongue barbarous, though Pope Nicolas do storm at it; ; so the Jews long before Christ called all other nations Lognazim, which is little better than barbarous.

Derfor som én beklager sig, var der altid i Roms senat, en eller anden der kaldte på en tolk, så, for ikke at kirken er drevet til det samme behov, er det nødvendigt at ha' oversættelser som man kan læse. En oversættelse er det der åbner vinduet, for at lukke lyset ind; der bryder skallen, så vi må spise kernen; der trækker forhænget til side, så vi kan kigge ind i det mest hellige sted; der fjerner brønden's dække, så vi kan komme til vandet, ligesom Jacob rullede stenen væk fra brøndåbningen, gennem hvilken Laban's flokke blev vandet. Ja, uden en oversættelse indtil den folkelige tunge, er den ulærde som børn ved Jacob's brønd (som er dyb) uden en spand eller et eller andet til at trække op med; eller som den person nævnte i Esaja, til hvem da den forseglede bog var forløst, foreslog dette, *Esajas bog 29:11* "Læs dette, jeg ber dig," han var nødt til at komme med dette svar: "Det kan jeg ikke, for den er forseglet".

Therefore as one complaineth, that always in the senate of Rome, there was one or other that called for an interpreter, so, lest the church be driven to the like exigent, it is necessary to have translations in a readiness. Translation it is that openeth the window, to let in the light; that breaketh the shell, that we may eat the kernel; that putteth aside the curtain, that we may look into the most holy place; that removeth the cover of the well, that we may come by the water, even as Jacob rolled away the stone from the mouth of the well, by which means the flocks of Laban were watered. Indeed, without translation into the vulgar tongue, the unlearned are but like children at Jacob's well (which was deep) without a bucket or something to draw with; or as that person mentioned by Isaiah, to whom when a sealed book was delivered, with this motion, "Read this, I pray thee," he was fain to make this answer: "I cannot, for it is sealed".

[Tilbage til indholdsfortegnelse](#)

Oversættelsen af det Gamle Testamente ud fra det Hebraiske indtil Græsk

The translation of the Old Testament out of the Hebrew into Greek

Mens Gud kun ville være kendt i Jakob, og ha' hans navn stort i Israel, og ingen andre steder; mens duggen kun lå på Gideon's fleece (*uld*), og hele jorden ud over det var tør; da for et og det samme folk, som alle af dem talte det Kanaanæiske sprog--det er, Hebraisk--, var én og den samme original tilstrækkelig. Men da tidens fylde nærmede sig så retfærdigheden's Sol, Gud's Søn, skulle komme ind i denne verden, han som Gud ordinerede til at være en forsoning gennem tro på Hans blod, ikke kun for Jøderne, men også for Grækerne, ja, for alle dem der er spredt bredt;

While God would be known only in Jacob, and have his name great in Israel, and in none other place; while the dew lay on Gideon's fleece only, and all the earth besides was dry; then for one and the same people, which spake all of them the language of Canaan--that is, Hebrew--, one and the same original in Hebrew was sufficient. But when the fulness of time drew near that the Sun of righteousness, the Son of God, should come into the world, whom God ordained to be a reconciliation through faith in His blood, not of the Jew only, but also of the Greek, yea, of all them that were scattered abroad;

se, da glædede det Herren at ruske op i den Græske prins' ånd (Græsk efter afstamning og sprog), endda af Ptolemeus Philadelph, kongen af Egypten, til at få fat i oversættelsen af Gud's bog ud fra Hebraisk til Græsk. Dette er oversættelsen fra de 70 tolke, ofte kaldt sådant, som forberedte vejen for vor Frelser blandt Hedningerne ved skriftlig forkyndelse, som Johannes Døberen gjorde det vokalt blandt Jøderne.

then lo, it pleased the Lord to stir up the spirit of a Greek prince (Greek for descent and language), even of Ptolemy Philadelph, king of Egypt, to procure the translating of the book of God out of Hebrew into Greek. This is the translation of the Seventy Interpreters, commonly so called, which prepared the way for our Saviour among the Gentiles by written preaching, as St. John Baptist did among the Jews by vocal.

For Grækerne, som er ivrige efter at lære, var ikke vant til at tillade værdige bøger at ligge i konger's biblioteker, men havde mange af dem tjenere, der var klar til at skrive, for at lave en kopi af dem, og sådant var de spredt og gjort almindelige. Igen, var den Græske tunge velkendt og gjort bekendt for de fleste indbyggere i Asien på grund af erobringen som Grækerne havde gjort der, ligesom også af Kolonierne, som de havde sendt dertil. Af de samme årsager blev den også godt forstået mange steder i Europa, ja og også i Afrika.

For the Grecians, being desirous of learning, were not wont to suffer books of worth to lie moulding in kings' libraries, but had many of their servants, ready scribes, to copy them out, and so they were dispersed and made common. Again, the Greek tongue was well known and made familiar to most inhabitants in Asia, by reason of the conquest that there the Grecians had made, as also by the Colonies, which thither they had sent. For the same causes also it was well understood in many places of Europe, yea, and of Africa too.

Derfor bliver Gud's ord, der er fremsat på Græsk, herved som et lys der er sat på en lystestage, som giver lys til alle der er i huset; eller som en proklamation der lyder frem på markedspladsen, som de fleste mænd øjeblikkeligt har kundskab om; og derfor var dette sprog bedst egnet til at indeholde Skrifterne, både for de første forkyndere af evangeliet til at vende sig mod som vidnesbyrd, og også for nybegynderne (*disciplene*) i disse tider at foretage søgning og kvalificering gennem.

Therefore the word of God, being set forth in Greek, becometh hereby like a candle set upon a candlestick, which giveth light to all that are in the house; or like a proclamation sounded forth in the market place, which most men presently take knowledge of; and therefore that language was fittest to contain the Scriptures, both for the first preachers of the gospel to appeal unto for witness, and for the learners also of those times to make search and trial by.

Det er helt sikkert, at den oversættelse ikke var så sund og så perfekt, men den havde brug for korrektion mange steder; og hvem havde været så tilstrækkelige for dette arbejde som apostlene eller apostoliske mænd? Alligevel syntes det godt for den Hellig Ånd og dem at tage den som de fandt (den samme som i den største del var sand og tilstrækkelig), snarere end at lave en ny, i denne nye verden og grønne tidsalder for kirken-- til at udsætte demselv overfor mange undtagelser og spidsfindigheder, som om de lavede en oversættelse til at tjene deres egen tur, og derfor bærer de et vidnesbyrd overfor demselv, deres vidnesbyrd skal ikke værdsættes.

It is certain, that that translation was not so sound and so perfect, but it needed in many places correction; and who had been so sufficient for this work as the apostles or apostolic men? Yet it seemed good to the Holy Ghost and to them, to take that which they found (the same being for the greatest part true and sufficient), rather than making a new, in that new world and green age of the church--to expose themselves to many exceptions and cavillations, as though they made a translation to serve their own turn, and therefore bearing a witness to themselves, their witness not to be regarded.

Dette må antages at være en af grundene til at oversættelsen fra de 70 fik lov til at passere i den tid. Til trods for det, selvom den generelt blev anerkendt, alligevel tilfredsstillende den ikke fuldt ud de lærde--nej, ingen af Jøderne. For ikke længe efter Kristus, fik Aquila fat på en ny oversættelse, og efter ham Theodotion, og efter ham Symmachus; ja, der var en femte og en sjette version, forfatterne deraf var ikke kendt. Disse og de 70 kom frem med Hexapla, og var værdigt og til et stort formål samlet sammen af Origen. Imidlertid løb versionen fra de 70 afsted med æren, og var derfor ikke kun placeret i midten af Origen (for dets værdi og excellence over resten, som Epiphanius samlede), men var også brugt af de Græske fædre til grund og grundlag for deres kommentarer.

This may be supposed to be some cause why the translation of the Seventy was allowed to pass for current. Notwithstanding, though it was commended generally, yet it did not fully content the learned--no, not of the Jews. For not long after Christ, Aquila fell in hand with a new translation, and after him Theodotion, and after him Symmachus; yea, there was a fifth and a sixth edition, the authors whereof were not known. These with the Seventy made up the Hexapla, and were worthily and to great purpose compiled together by Origen. Howbeit the edition of the Seventy went away with the credit, and therefore not only was placed in the midst by Origen (for the worth and excellency thereof above the rest, as Epiphanius gathereth), but also was used by the Greek Fathers for the ground and foundation of their commentaries.

Ja, Epiphanius som er nævnt ovenover tilskriver den så meget, at han ikke kun fremhæver dens forfattere til at være tolke, men også på en måde at være profeter; og Justinian kejseren, påbød Jøderne hans undersåtter til specielt at bruge oversættelsen fra de 70, og tilskriver dette til at være grunden: fordi de var som om de var blevet oplyst med en profetisk nåde. Alligevel på grund af alt dette, som Egypterne af profeterne er sagt at være mennesker og ikke Gud, og deres heste kød og ikke ånd; så er det åbenlyst (og St. Jerome bekræfter det så meget) at de 70 var tolke; de var ikke profeter. De gjorde mange ting vel, som lærde mænd; men alligevel som mænd snublede og faldt de, den ene gennem opsyn, den anden gennem uvidenhed; ja, nogle gange bemærkes de for at føje til originalen, og nogle gange for at tage fra den, hvilket fik apostlene til at forlade dem mange gange, da de forlod det Hebraiske, og det for at forløse dens betydning i overensstemmelse med ordets sandhed, som Ånden gav dem at ytre sig. Dette må være tilstrækkeligt vedrørende de Græske oversættelser af det Gamle Testamente.

Yea, Epiphanius above named doth attribute so much unto it, that he holdeth the authors thereof not only for interpreters, but also for prophets in some respect; and Justinian the Emperor, enjoining the Jews his subjects to use specially the translation of the Seventy, rendereth this reason thereof: because they were as it were enlightened with prophetic grace. Yet for all that, as the Egyptians are said of the prophet to be men and not God, and their horses flesh and not spirit; so it is evident (and St. Jerome affirmeth as much) that the Seventy were interpreters; they were not prophets. They did many things well, as learned men; but yet as men they stumbled and fell, one while through oversight, another while through ignorance; yea, sometimes they may be noted to add to the original, and sometimes to take from it, which made the apostles to leave them many times, when they left the Hebrew, and to deliver the sense thereof according to the truth of the word, as the Spirit gave them utterance. This may suffice touching the Greek translations of the Old Testament.

[Tilbage til indholdsfortegnelse](#)

Oversættelse ud fra Hebraisk og Græsk indtil Latin

Translation out of Hebrew and Greek into Latin

Der blev også, indenfor nogle få hundrede år efter Kristus, lavet mange oversættelser indtil den Latinske tunge; for denne tunge var meget egnet til at formidle loven og evangeliet igennem, fordi rigtigt mange nationer i de tider fra Vesten, ja fra Syden, Øst og Nord, talte og forstod Latin, da de blev gjort til provinser af Romerne. Men nu var de Latinske oversættelser for mange til alle at være gode, for de var uendelige (*Latini interpretes nullo modo numerari possunt*, siger St. Augustine). Igen var de ikke ud fra den Hebraiske fontæne (vi taler om de Latinske oversættelser fra det Gamle Testamente) men ud af den Græske strømning; derfor, idet den Græske ikke er helt klar, måtte den Latinske der stammer fra den være mudret. Dette bevægede St. Jerome--en meget lært fader, og den bedste lingvist (sprogforsker) uden kontrovers i hans tidsalder eller af nogen der gik foran ham-- til at påtage sig opgaven med at oversætte det Gamle Testamente, ud fra selveste fontænerne demselv; hvilket han udførte med beviset på stor læring, dom, foretagsomhed, og trofasthed, så han for evigt har bundet kirken til ham i en særlig gæld af erindring og taknemmelighed.

There were also, within a few hundred years after Christ, translations many into the Latin tongue; for this tongue also was very fit to convey the law and the gospel by, because in those times very many countries of the West, yea of the South, East and North, spake or understood Latin, being made provinces to the Romans. But now the Latin translations were too many to be all good, for they were infinite (Latini interpretes nullo modo numerari possunt, saith St. Augustine). Again they were not out of the Hebrew fountain (we speak of the Latin translations of the Old Testament) but out of the Greek stream; therefore, the Greek being not altogether clear, the Latin derived from it must needs be muddy. This moved St. Jerome--a most learned father, and the best linguist without controversy of his age or of any that went before him--to undertake the translating of the Old Testament, out of the very fountains themselves; which he performed with that evidence of great learning, judgment, industry, and faithfulness, that he hath forever bound the church unto him in a debt of special remembrance and thankfulness.

[Tilbage til indholdsfortegnelse](#)

Oversættelsen af Skrifterne indtil de folkelige tunger

The translating of the Scripture into the vulgar tongues

Selvom Kirken var udrustet således med Græske og Latinske oversættelser, selv før troen på Kristus generelt var omfavnet i imperiet (for de lærde ved at allerede i St. Jerome's tid, var rådet fra Rom og hans hustru begge Etniske, og omkring den samme tid den største del at senatet også); alligevel på grund af alt dette var de gudfrygtig-lærde ikke tilfreds med at ha' Skrifterne på sproget som de demselv forstod, Græsk og Latin (som de gode spedalske demselv ikke var tilfredse med at klare sig godt, men underrettede deres naboer med forrådet som Gud havde sendt, så de også måtte sørge for demselv); men også for behovet og opbyggelsen af de ulærde der hungrede og tørstede efter retfærdighed, og havde sjæle til at blive frelst såvel som de demselv, sørgede de for oversættelser indtil det folkelige for deres landsmænd, så meget så de fleste nationer under himlen kort efter deres omvendelse, hørte Kristus tale til dem på deres modersmål, ikke kun via deres betjeneres stemme, men også via det oversatte skrevne ord.

Now though the Church were thus furnished with Greek and Latin translations, even before the faith of Christ was generally embraced in the empire (for the learned know that even in St. Jerome's time, the consul of Rome and his wife were both Ethnics, and about the same time the greatest part of the senate also); yet for all that the godly-learned were not content to have the Scriptures in the language which they themselves understood, Greek and Latin (as the good lepers were not content to fare well themselves, but acquainted their neighbors with the store that God had sent, that they also might provide for themselves); but also for the behoof and edifying of the unlearned which hungered and thirsted after righteousness, and had souls to be saved as well as they, they provided translations into the vulgar for their countrymen, insomuch that most nations under heaven did shortly after their conversion, hear Christ speaking unto them in their mother tongue, not by the voice of their minister only, but also by the written word translated.

Hvis der er nogen tvivl herom, må han være tilfredsstillet med nok eksempler, hvis nok vil afstedkomme det. Først, siger St. Jerome, *Multarum gentium linguis Scriptura ante translata, docet falsa esse quae addita sunt*, etc.; det vil sige, "Skriften der før blev oversat til mange nationers sprog, fremviser at de ting der blev tilføjet (af Lucian og Hesychius), er falske". På samme måde St. Jerome på dette sted. Den samme Jerome bekræfter andetsteds at han, på det tidspunkt, havde fremsat oversættelsen af de 70 *suae linguae hominibus*, det vil sige, for hans landsmænd i Dalmatien Hvilke ord ikke kun Erasmus forstår at give sig ud for, at St. Jerome oversatte Skriften til den Dalmatiske tunge, men også Sixtus Senensis, og Alphonsus a' Castro (den taler vi ikke mere om), mænd der ikke gøres indsigelser imod af dem fra Rom, bekender skarpsindigt udtænkt så meget.

If any doubt hereof, he may be satisfied by examples enough, if enough will serve the turn. First, St. Jerome saith, *Multarum gentium linguis Scriptura ante translata, docet falsa esse quae addita sunt*, etc.; i.e., "The Scripture being translated before in the languages of many nations, doth show that those things that were added (by Lucian and Hesychius) are false". So St. Jerome in that place. The same Jerome elsewhere affirmeth that he, the time was, had set forth the translation of the Seventy *suae linguae hominibus*, i.e., for his countrymen of Dalmatia Which words not only Erasmus doth understand to purport, that St. Jerome translated the Scripture into the Dalmatian tongue, but also Sixtus Senensis, and Alphonsus a' Castro (that we speak of no more), men not to be excepted against by them of Rome, do ingeniously confess as much.

Således St. Chrysostom, der levede på St. Jerome's tid, giver bevis med ham: "St. Johannes' doktrin," siger han, "forsvandt ikke på nogen måde"-- som filosoferne's gjorde, men Syrerne, Egypterne, Inderne, Perserne, Etiopierne og uendelige andre nationer, der var barbariske mennesker, oversatte den indtil deres (modersmål), og havde lærde til at være (sande) filosofer"--han mener "Kristne".

So St. Chrysostom, that lived in St. Jerome's time, giveth evidence with him: "The doctrine of St. John," saith he, "did not in such sort"--as the philosophers' did--"vanish away; but the Syrians, Egyptians, Indians, Persians, Ethiopians, and infinite other nations, being barbarous people, translated it into their (mother) tongue, and have learned to be (true) philosophers"--he meaneth "Christians".

Til dette må Theodoret føjes til, som ved siden af ham, både for ælde og for læring. Hans ord er disse: "Ethvert land der er under solen, er fuld af disse ord (fra apostlene og profeterne) og den Hebraiske tunge (han mener Skrifterne på den Hebraiske tunge) er ikke kun omdannet indtil Grækernes sprog, men også Romernes og Egypternes og Persernes og Indernes og Armenernes og Skytternes og Sauromaternes og kort indtil alle de sprog som enhver nation bruger". Således han.

To this may be added Theodoret, as next unto him, both for antiquity and for learning. His words be these: "Every country that is under the sun, is full of these words (of the apostles and prophets) and the Hebrew tongue (he meaneth the Scriptures in the Hebrew tongue) is turned not only into the language of the Grecians, but also of the Romans, and Egyptians, and Persians, and Indians, and Armenians, and Scythians, and Sauromatians, and briefly into all the languages that any nation useth". So he.

På samme måde rapporteres Ulpilas af Paulus Diaconus og Isidor (og foran dem af Sozomen) for at ha' oversat Skrifterne til den Gotiske tunge, John, biskop af Sevil, ved Vasseus for at have forvandlet dem indtil Arabisk, omkring vor Herres år 717; Beda af Cisterciensis, for at have forvandlet en stor del af dem indtil Saksisk; Efnard af Trithemius, for at have formidlet de Franske salmer, som Beda havde gjort det Hebraisk, omkring år 800;

In like manner, Ulpilas is reported by Paulus Diaconus and Isidor (and before them by Sozomen) to have translated the Scriptures into the Gothic tongue, John, bishop of Sevil, by Vasseus to have turned them into Arabic, about the year of our Lord 717; Beda by Cisterciensis, to have turned a great part of them into Saxon; Efnard by Trithemius, to have abridged the French psalter, as Beda had done the Hebrew, about the year 800;

Kong Alfred ved den nævnte Cisterciensis for at have forvandlet salmerne indtil Saksisk; Methodius af Aventinus (trykt på Ingolstadt) for at have forvandlet Skrifterne indtil Slavisk; Valdo, biskop af Frising, af Beatus Rhenanus, har omkring den tid forårsaget at evangelierne blev oversat til Nederlandsk rytme, stadig intakt på biblioteket i Corbinian; Valdus, af forskellige for at ha' forvandlet dem hamselv eller for at få dem forvandlet indtil Fransk, omkring 1160;

King Alfred by the said Cisterciensis, to have turned the psalter into Saxon; Methodius by Aventinus (printed at Ingolstadt) to have turned the Scriptures into Slavonian; Valdo, bishop of Frising, by Beatus Rhenanus to have caused about that time the gospels to be translated into Dutch rhythm, yet extant in the Library of Corbinian; Valdus, by divers to have turned them himself or to have gotten them turned into French, about the year 1160;

Charles den femte af det navn, kaldenavn den Vise, for at have fået dem til at blive omdannet indtil Fransk, omkring 200 år efter Valdus sin tid, af hvilken oversættelse der er mange eksemplarer, som stadig findes, som Beroaldus bevidner.

Charles the Fifth of that name, surnamed the Wise, to have caused them to be turned into French, about 200 years after Valdus his time, of which translation there be many copies yet extant, as witnesseth Beroaldus.

Meget om den tid, selv i vores kong Richard den Andens dage, oversatte John Trevisa dem indtil Engelsk, og mange Engelske Bibler i håndskrift kan stadig ses hos forskellige, oversat, som det var meget sandsynlig, i den tidalder.

Således er den Syriske oversættelse af det Nye Testamente i de fleste lærde mænd's biblioteker efter Widminstadius fremstilling, og salmerne på Arabisk er hos mange efter Augustinus Nebiensis' fremstilling. Således beskæftiger Postel, at han på hans rejse så evangelierne på den Etiopiske tunge; og Ambrose Thesius hævder salmerne fra Inderne, som han vidner om at have været fremsat af Potken med Syriske bogstaver.

Much about that time, even in our King Richard the Second's days, John Trevisa translated them into English, and many English Bibles in written hand are yet to be seen with divers, translated, as it is very probable, in that age.

So the Syrian translation of the New Testament is in most learned men's libraries of Widminstadius his setting forth, and the psalter in Arabic is with many of Augustinus Nebiensis' setting forth. So Postel affirmeth, that in his travel he saw the gospels in the Ethiopian tongue; and Ambrose Thesius allegeth the psalter of the Indians, which he testifieth to have been set forth by Potken in Syrian characters.

Så at ha' Skrifterne på modersmålet er ikke en gammeldags indbildskhed der for nyligt er taget op, hverken af Lord Cromwell i England, eller af Lord Radeville i Polony, eller af Lord Ungnadius i kejserens herredømme, men er blevet tænkt over og udført i praksis fra gamle tid af, selv fra de første tider af enhver nations omvendelse; uden tvivl, fordi det blev anset for at være meget fordelagtigt, for at få tro til at vokse i mennesker's hjerter hurtigere, og få dem til at være i stand til at sige med Salmistens ord: "Som vi har hørt, således har vi set". (*Salmernes bog 48:8*) *Som vi har hørt, sådant har vi set det i byen til hærskarers HERRE, i vor Guds by: Gud vil etablere den for evigt. Pause.*

So that to have the Scriptures in the mother tongue is not a quaint conceit lately taken up, either by the Lord Cromwell in England, or by the Lord Radeville in Polony, or by the Lord Ungnadius in the emperor's dominion, but hath been thought upon and put in practice of old, even from the first times of the conversion of any nation; no doubt because it was esteemed most profitable, to cause faith to grow in men's hearts the sooner, and to make them to be able to say with the words of the Psalms, "As we have heard, so we have seen".

[Tilbage til indholdsfortegnelse](#)

Vores hovedmodstanders uvillighed til at Skrifterne skulle offentliggøres på modersmålet, etc.

The unwillingness of our chief adversaries that the Scriptures should be divulged in the mother tongue, etc.

Nu ser det omsider ud til at kirken fra Rom ville bære en moderlig hengivenhed over for hendes børn, og at tillade dem Skrifterne på deres modersmål. Men det er i virkeligheden en gave, der ikke fortjener at blive kaldt en gave--en brødløs gave; de skal først få en skriftlig licens før de må bruge dem, og for at få det, skal de godkende dem selv til deres skriftefader--det er, til at være sådanne som er, hvis ikke frosset i bundfaldet, så dog syrnede med surdejen af deres overtro. Imidlertid, virkede det for meget for Clement den 8'ende at der skulle blive givet nogen godkendt licens for at ha' dem i den folkelige tunge, og derfor overtrumfede og frustrerer han bevillingen fra Pius den 4're.

Now the church of Rome would seem at the length to bear a motherly affection towards her children, and to allow them the Scriptures in their mother tongue. But indeed it is a gift, not deserving to be called a gift--an unprofitable gift ; they must first get a license in writing before they may use them, and to get that, they must approve themselves to their confessor--that is, to be such as are, if not frozen in the dregs, yet soured with the leaven of their superstition. Howbeit, it seemed too much to Clement the Eighth that there should be any license granted to have them in the vulgar tongue, and therefore he overruleth and frustrateth the grant of Pius the Fourth.

Så meget er de bange for Skriftens lys (*Lucifugae Scripturarum*, som Tertullian taler) så de ikke vil betro folket med den-- nej, ikke som den er fremsat af deres egne svorede mænd; nej, ikke med licensen fra deres egne biskopper og inkvisitorer. Ja, så uvillige er de til at kommunikere Skrifterne til folks forståelse på nogen måde, at de ikke skammer sig over at tilstå, at vi tvang dem til at oversætte den til Engelsk imod deres vilje.

So much are they afraid of the light of the Scripture (Lucifugae Scripturarum, as Tertullian speaketh) that they will not trust the people with it--no, not as it is set forth by their own sworn men; no, not with the license of their own bishops and inquisitors. Yea, so unwilling they are to communicate the Scriptures to the people's understanding in any sort, that they are not ashamed to confess that we forced them to translate it into English against their wills.

Dette ser ud til at argumentere for en dårlig sag, eller dårlig samvittighed, eller begge dele. Vi er sikre på, at det ikke er han der har godt guld, der er bange for at bringe det til prøvestenen, men han der har forfalskningen; det er heller ikke den sande mand der slukker lyset, men den ondsindede, for ikke at hans handlinger skulle blive rettet; det er heller ikke den retskafne handelsmand der er uvillig til at få vægten eller målepinden indført, men han der bruger svig. Men vi lader dem være alene for denne fejl, og vender tilbage til oversættelse.

This seemeth to argue a bad cause, or a bad conscience, or both. Sure we are, that it is not he that hath good gold, that is afraid to bring it to the touchstone, but he that hath the counterfeit; neither is it the true man that shunneth the light, but the malefactor, lest his deeds should be reprov'd ; neither is it the plain-dealing merchant that is unwilling to have the weights, or the meteyard brought in place, but he that useth deceit. But we will let them alone for this fault, and return to translation.

[Tilbage til indholdsfortegnelse](#)

Indlæg og grunde, både fra vore brødre og fra vore modstandere, imod dette værk

The speeches and reasons, both of our brethren and of our adversaries, against this work

Mange mænds mund har været åbne et godt stykke tid (og er stadig ikke stoppet) med indlæg om oversættelsen der har været så længe under vejs, eller rettere sagt udsagn om oversættelser der er lavet før, og spørger om hvad årsagen kan være, til nødvendigheden af ansættelsen.

Har kirken været bedraget, siger de, i al den tid? Har hendes søde brød blevet blandet med surdej, hendes sølv med slagge, hendes vin med vand, hendes mælk med kalk? (*Lacte gypsum male miscetur*, siger St. Ireney.)

Many men's mouths have been open a good while (and yet are not stopped) with speeches about the translation so long in hand, or rather perusals of translations made before, and ask what may be the reason, what the necessity of the employment.

Hath the church been deceived, say they, all this while? Hath her sweet bread been mingled with leaven, here silver with dross, her wine with water, her milk with lime? (*Lacte gypsum male miscetur*, saith St. Ireney.)

Vi håbede på at vi havde været på den rette vej, at vi havde haft Gud's orakler forløst til os, og selvom at hele denne verden havde grunde til at blive krænket og til at klage, alligevel så havde vi ikke nogen. Har sygeplejersken holdt brystet ud, og var der kun vind i det? Har brødet været forløst af kirkens fædre, og det samme viste sig at være *lapidosus* (bunker med sten), som Seneca taler? Hvad er det at håndtere Gud's ord bedragerisk, hvis dette ikke er? Sådant gør visse brødre.

We hoped that we had been in the right way, that we had had the oracles of God delivered unto us, and that though all the world had cause to be offended and to complain, yet that we had none. Hath the nurse holden out the breast, and nothing but wind in it? Hath the bread been delivered by the Fathers of the Church, and the same proved to be lapidosus, as Seneca speaketh? What is it to handle the word of God deceitfully, if this be not? Thus certain brethren.

Også Judas og Jerusalems modstandere, som Sanballat i Nehemiah, håner, som vi hører, både værket og arbejderne, og siger: "Hvad gør disse svage jøder etc.? Vil de gøre stenene hele igen ud af de støvbunker som er brændt? Selvom de bygger, men hvis en ræv går op, skal han endda nedbryde deres stenede mur".

Also the adversaries of Judah and Jerusalem, like Sanballat in Nehemiah, mock, as we hear, both the work and the workmen, saying, "What do these weak Jews, etc.? Will they make the stones whole again out of the heaps of dust which are burnt? Although they build, yet if a fox go up, he shall even break down their stony wall".

"Var deres oversættelse god før? Hvorfor ændrer de på den nu? Var den ikke god? Hvorfor var den da formidlet til folket? Ja, hvorfor var Katolikkerne (hvilket betyder paviske Romanister) altid i forsvarsposition, for at nægte at gå for at høre den? Nej, hvis den må blive oversat indtil Engelsk, er Katolikker bedst til at gøre det. De har læring, og de ved hvornår en ting er vel; de kan *manum de tabula* (ta' hånden væk fra maleriet/værket)."

"Was their translation good before? Why do they now mend it? Was it not good? Why then was it obruded to the people? Yea, why did the Catholics (meaning popish Romanists) always go in jeopardy, for refusing to go to hear it? Nay, if it must be translated into English, Catholics are fittest to do it. They have learning, and they know when a thing is well; they can manum de tabula."

Vi besvarer dem begge kort; og den tidligere, idet han var en broder, således med St. Jerome, *Damnamus veteres? Minime, sed post priorum studia in domo Domini quod possums laboramus*. Det er, "Førdømmer vi det gamle? på ingen måde, men efter bestræbelserne fra dem der var før os, tager vi de bedste smerter vi kan i Gud's hus."

"We will answer them both briefly; and the former, being brethren, thus, with St. Jerome, *Damnamus veteres? Minime, sed post priorum studia in domo Domini quod possums laboramus*. That is, "Do we condemn the ancient? In no case, but after the endeavors of them that were before us, we take the best pains we can in the house of God."

Som om han sagde, "Ved at være provokeret af eksemplet fra de lærde mænd der levede før min tid, Jeg har tænkt det min pligt, at undersøge om mit talent i kundskaben om tungen kan være gavnligt i nogen grad for Gud's kirke, for at jeg ikke skulle synes at arbejde forgæves i dem, og for at jeg ikke skulle tænkes at forherliges i mennesker (selvom gamle) over det der var i dem."

Således kunne det tænkes at St. Jerome havde talt.

As if he said, "Being provoked by the example of the learned men that lived before my time, I have thought it my duty, to assay whether my talent in the knowledge of the tongues may be profitable in any measure to God's church, lest I should seem to laboured in them in vain, and lest I should be thought to glory in men (although ancient) above that which was in them."

Thus St. Jerome may be thought to speak.

[Tilbage til indholdsfortegnelse](#)

En oprejsning til vore brødre

A satisfaction to our brethren

Og med samme virkning siger vi, at vi er så langt væk fra at fordømme nogen af deres arbejder der arbejdede før os i denne art, om det var i dette land eller på den anden side af havet, om det var i Kong Henry's tid eller King Edward's (hvis der var nogen oversættelse eller korrektion af en oversættelse i hans tid), eller Dronning Elizabeth's af altid berømte hukommelse, at vi anerkender dem for at være oprejst af Gud, til opbygningen og udrustningen af hans kirke, og at de fortjener at have været af os og af eftertiden i evig erindring.

And to the same effect say we, that we are so far off from condemning any of their labors that travailed before us in this kind, either in this land or beyond sea, either in King Henry's time or King Edward's (if there were any translation or correction of a translation in his time), or Queen Elizabeth's of ever renowned memory, that we acknowledge them to have been raised up of God, for the building and furnishing of his church, and that they deserve to be had of us and of posterity in everlasting remembrance.

Aristoteles-dommen er værdig og velkendt: "Hvis Timotheus ikke havde været der, havde vi ikke haft meget sød musik; men hvis Phrynys (Timotheus, hans mester) ikke havde været der, havde vi ikke haft Timotheus." Derfor velsignede er de, og højtærede for deres navn, der bryder isen, og giver begyndelsen på det der hjælper med til frelse af sjæle.

The judgment of Aristotle is worthy and well known: "If Timotheus had not been, we had not had much sweet music; but if Phrynys (Timotheus his master) had not been, we had not had Timotheus". Therefore blessed be they, and most honoured be their name, that break the ice, and give the onset upon that which helpeth forward to the saving of souls.

Hvad kan nu være mere fordelagtigt dertil, end at forløse Gud's bog til Gud's folk på et sprog som de forstår? Eftersom en skjult skat og af en fontæne der er forsegleet ikke gavner nogen, som Ptolemy Philadelph skrev til rabbinerne eller Jøderne's mester, som Epiphanius bevidner; og som St. Augustine siger, "En mand havde hellere været med hans hund end med en fremmed (hvis sprog er underlig for ham)"; Alligevel på grund af alt dette, da intet er begyndt og perfektioneret på samme tid, og de senere tanker menes at være visere;

Now what can be more available thereto, than to deliver God's book unto God's people in a tongue which they understand? Since of a hidden treasure and of a fountain that is sealed there is no profit, as Ptolemy Philadelph wrote to the rabbins or masters of the Jews, as witnesseth Epiphanius ; and as St. Augustine saith, "A man had rather be with his dog than with a stranger (whose tongue is strange unto him)" ; yet for all that, as nothing is begun and perfected at the same time, and the later thoughts are thought to be the wiser;

så, hvis vi bygger videre på deres fundament der gik foran os, og bliver hjulpet af deres arbejder, bestræber vi os på at gøre det bedre, det som de efterlod så godt, så har ingen, er vi sikre på, grund til at ikke at kunne lide os; vi osselv er overbevist om at, hvis de var i live, ville de takke os.

so, if we building upon their foundation that went before us, and being holpen by their labours, do endeavor to make that better which they left so good, no man, we are sure, hath cause to mislike us; they, we persuade ourselves, if they were alive, would thank us.

Abiezer's vinhøst, der som den sidste gik planken ud, alligevel skulle indsamlingen af Efraim's druer ikke foragtes (se Dommerbogen 8:2).

Og han sagde til dem: Hvad har jeg nu gjort i sammenligning med jer? Er ikke indsamling af Efraim's druer bedre end Abiezer's vinhøst?

The vintage of Abiezer, that strake the stroke, yet the gleaning of grapes of Ephraim was not to be despised (see Judges 8:2).

Israels konge Joash tilfredsstillede ikke hamselv førend han havde slået jorden 3 gange; og alligevel krænkede han profeten, i at han stoppede der.

(2 Kongebog 13:10 til 20) I det 37'te år af Judahs konge Joash begyndte Jehoash sønnen af Jehoahaz at regere over Israel i Samaria, og regerede i 16 år. Og han gjorde det som var ondt i HERRENS øjne; han forlod ikke alle Jeroboams synder sønnen af Nebat, der fik Israel til at synde: men han vandrede i dem. Og resten af Joashs gerninger, og alt hvad han gjorde, og hans styrke hvorved han kæmpede imod Judahs konge Amaziah, er de ikke skrevet i Israels kongers krønningebog? Og Joash sov hos hans fædre; og Jeroboam sad på hans trone: og Joash var begravet i Samaria hos Israels konger. Nu var Elisha blevet syg af hans sygdom hvoraf han døde. Og Israels konge Joash kom ned til ham, og græd over hans ansigt, og sagde, Kæreste min far, min far, Israels stridsvogn, og dens ryttere. Og Elisha sagde til ham, Ta' bue og pile. Og han tog bue og pile til ham. Og han sagde til Israels konge, Læg din hånd på buen. Og han lagde hans hånd på den: og Elisha lagde hans hænder på kongen's hænder. Og han sagde, Åben vinduet østpå. Og han åbnede det. Så sagde Elisha, Skyd. Og han skød. Og han sagde, HERRENS forløsnings-pil, og forløsnings-pilen fra Syrien: for du skal slå Syrerne i Aphek, indtil du har fortæret dem. Og han sagde, Ta' pilene. Og han tog dem. Og han sagde til Israels konge, Slå på jorden. Og han slog 3 gange, og stoppede. Og Guds mand var vred på ham, og sagde, Du skulle ha' slået 5 eller 6 gange; da havde du slået Syrien indtil du havde fortæret det: mens du nu kun skal slå Syrien 3 gange. Og Elisha døde, og de be gravede ham. Og Moabiternes bander invaderede landet ved årsskiftet.

Joash the king of Israel did not satisfy himself till he had smitten the ground three times; and yet he offended the prophet, for giving over then.

Aquila, om hvem vi talte før, oversatte Bibelen så omhyggeligt og så dygtigt som han kunne; og alligevel tænkte han at det var godt at gå over den igen, og så fik den godkendelse hos Jøderne, til at blive kaldt *kata akribeian*, det vil sige "præcist gjort", som St. Jerome bevidner.

Aquila, of whom we spake before, translated the Bible as carefully and as skillfully as he could; and yet he thought good to go over it again, and then it got the credit with the Jews, to be called kata akribeian, that is, "accurately done," as St. Jerome witnesseth.

Hvor mange bøger om vanhellig læring er blevet vendt igen og igen af de samme oversættere? af andre? Af en og samme bog af Aristotle's Etik findes der ikke så få som seks eller syv flere oversættelser.

How many books of profane learning have been gone over again and again by the same translators? by others? Of one and the same book of Aristotle's Ethics, there are extant not so few as six or seven several translations.

Hvis nu disse omkostninger kan tildeles græskarplanten, der giver os en smule skygge, og som blomstrer i dag, men er skåret ned i morgen; hvad kan vi tildele - nej, hvad skal vi ikke tildele--over vinranken, hvis frugt glæder menneskets samvittighed, og dens stamme forbliver for evigt? Og dette er Gud's ord, som vi oversætter.

Now if this cost may be bestowed upon the gourd, which affordeth us a little shade, and which today flourisheth, but tomorrow is cut down; what may we bestow--nay, what ought we not to bestow--upon the vine, the fruit whereof maketh glad the conscience of man, and the stem whereof abideth forever? And this is the word of God, which we translate.

"Hvad er avnen overfor hveden, siger Herren?" **Tanti vitreum, quanti verum margaritum**, siger Tertullian --" hvis et legetøj af glas er af den beregning med os, hvordan skal vi da værdsætte den ægte perle? " Lad derfor intet menneske's øje være ondt, fordi Hans Majestæt's er godt; lad heller ikke nogen sørge over, at vi har en prins der søger forøgelsen af Israels åndelige rigdom. (Lad Sanballats og Tobiahs gøre det, som derfor bærer deres retfærdige irettesættelse.)

"What is the chaff to the wheat, saith the Lord?" Tanti vitreum, quanti verum margaritum, saith Tertullian --"if a toy of glass be of that reckoning with us, how ought we to value the true pearl?" Therefore let no man's eye be evil, because His Majesty's is good; neither let any be grieved, that we have a prince that seeketh the increase of the spiritual wealth of Israel. (Let Sanballats and Tobiahs do so, which therefore do bear their just reproof.)

Men lad os hellere velsigne Gud fra grunden af vort hjerte, for at have udført denne religiøse omsorg i ham, for at få oversat Bibelen til at blive overvejet og undersøgt. For ved hjælp af det kommer det til at ske, at hvadsomhelst der allerede er sundt (og alt er sundt for substans, i den ene eller den anden af vore udgaver, og det værste af vores langt bedre end deres autentiske folkelige), det samme vil skinne som guld mere lysende, når det bliver gnedet og poleret; også, hvis der er noget der mangler, eller er overflødig, eller ikke er i overensstemmelse med originalen, kan det samme korrigeres og sandheden komme på plads. Og hvad kan kongen befale at blive gjort, der vil bringe ham mere ægte ære end dette?

But let us rather bless God from the ground of our heart, for working this religious care in him, to have the translations of the Bible maturely considered of and examined. For by this means it cometh to pass, that whatsoever is sound already (and all is sound for substance, in one or other of our editions, and the worst of ours far better than their authentic vulgar), the same will shine as gold more brightly, being rubbed and polished; also, if anything be halting, or superfluous, or not so agreeable to the original, the same may be corrected, and the truth set in place. And what can the king command to be done, that will bring him more true honour than this?

og hvori kunne de der har blevet sat i arbejde, godkende deres pligt overfor kongen,-- ja deres lydighed mod Gud, og kærlighed til hans hellige-- mere, end ved at yde deres service, og alt hvad der er inden i dem, for udrustningen af værket?
and wherein could they that have been set a work, approve their duty to the king,--yea their obedience to God, and love to his saints--more, than by yielding their service, and all that is within them, for the furnishing of the work?

Men udover alt dette, var de de vigtigste motivatorer af det, og derfor de sidste til at bestride det; for selveste den historiske sandhed er, at over de påtrængende skriftlige anmodninger fra Puritanerne, ved Hans Majestæts kommen til denne krone, konferencen ved Hampton Court var blevet udnævnt til at høre deres klager, da via diplomati var de fremsat med alle andre grunde, de havde i det mindste regres, til dette skift, så de ikke med god samvittighed kunne abonnere på altergangsbogen, siden den indeholdt Bibelen som den var oversat der, som var (som de sagde) en meget korrupt oversættelse.

But besides all this, they were the principal motives of it, and therefore ought least to quarrel it; for the very historical truth is, that upon the importunate petitions of the Puritans, at His Majesty's coming to this crown, the conference at Hampton Court having been appointed for hearing their complaints, when by force of reason they were put from all other grounds, they had recourse at the last, to this shift, that they could not with good conscience subscribe to the communion book, since it maintained the Bible as it was there translated, which was (as they said) a most corrupted translation.

Og selvom dette blev vurderet til at være et meget dårligt og tomt skift, alligevel selv herpå begyndte Hans Majestæt at overveje hamselv om det gode der måtte opstå via en ny oversættelse, og gav øjeblikkeligt ordre til denne oversættelse der nu er præsenteret for dig. Alt dette for at tilfredsstille vore skrupelløse brødre.
And although this was judged to be but a very poor and empty shift, yet even hereupon did His Majesty begin to bethink himself of the good that might ensue by a new translation, and presently after gave order for this translation which is now presented unto thee. Thus much to satisfy our scrupulous brethren.

[Tilbage til indholdsfortegnelse](#)

Et svar på vore modstanderes beskyldninger

An answer to the imputations of our adversaries

Nu til de sidstnævnte svarer vi at vi ikke benægter--nej, vi bekræfter og vedkender os--at den aller-ondeste oversættelse af Bibelen på Engelsk, der er fremsat af mænd i vores profession, (for vi har ikke set nogen hel Bibel fra dem endnu) indeholder Guds ord, nej, er Guds ord.

Now to the latter we answer that we do not deny--nay, we affirm and avow--that the very meanest translation of the Bible in English, set forth by men of our profession, (for we have seen none of theirs of the whole Bible as yet) containeth the word of God, nay, is the word of God.

Da kongen's tale, som han udtalte i parlamentet, der blev oversat til Fransk, Nederlandsk, Italiensk, og Latin, stadig er kongen's tale, skønt den ikke fortolkes af enhver oversætter med lignende nåde, imidlertid heller ikke så velegnet til frasering, heller ikke så udtrykkelig for forstand, allesteder. For det er bekendt at tingene skal ta' deres pålydende efter størstedelen; og en naturlig mand kunne sige, *Verum ubi multa nitent in carmine, non ego paucis offendor maculis*, etc. --"en mand kan regnes som en dydig mand, selvom han har lavet mange fejltrin i hans liv" (for ellers var der ingen dydige, for i mange ting fornærmer vi alle); også en smuk og elskværdig mand, skønt han har nogle vorter på hånden--ja, ikke kun fregner på hans ansigt, men også ar.

As the king's speech, which he uttered in Parliament, being translated into French, Dutch, Italian, and Latin, is still the king's speech, though it be not interpreted by every translator with the like grace, nor peradventure so fitly for phrase, nor so expressly for sense, everywhere. For it is confessed that things are to take their denomination of the greater part; and a natural man could say, *Verum ubi multa nitent in carmine, non ego paucis offendor maculis*, etc. --"a man may be counted a virtuous man, though he have made many slips in his life" (else there were none virtuous, for in many things we offend all) ; also a comely man and lovely, though he have some warts upon his hand--yea, not only freckles upon his face, but also scars.

Derfor er der ingen grund til at det oversatte ord skal nægtes at være ordet, eller forbudt at være gangbar, til trods for at nogle ufuldkommenheder og pletter kan bemærkes i dets opstilling. For hvadsomhelst der var perfekt under solen, der var apostlene eller apostoliske mænd--det vil sige, mænd udstyrret med et ekstraordinært mål af Gud's ånd, og privilegeret med privilegiet af ufejlbarhed-- havde deres hånd ikke det?

No cause therefore why the word translated should be denied to be the word, or forbidden to be current, notwithstanding that some imperfections and blemishes may be noted in the setting forth of it. For whatever was perfect under the sun, where apostles or apostolic men--that is, men endued with an extraordinary measure of God's spirit, and privileged with the privilege of infallibility--had not their hand?

Romanisterne derfor, ved at nægte at høre, og ved at vove at brænde det oversatte ord, gjorde intet mindre end at trodse nådens Ånd, fra hvem det oprindeligt kom frem, og hvis sans og mening, såvel som mennesket's svaghed ville muliggøre, det udtrykte den. Døm efter et eksempel eller to.

The Romanists therefore, in refusing to hear, and daring to burn the word translated, did no less than despite the Spirit of grace, from whom originally it proceeded, and whose sense and meaning, as well as man's weakness would enable, it did express. Judge by an example or two.

Plutarch skriver, at efter at Rom var blevet brændt af Gallerne, faldt de snart for at bygge den igen; men gjorde det i hast, de støbte ikke gaderne, og lod heller ikke husene fremstå på en smuk måde, som det havde været mest tækkeligt og praktisk. Var Catiline derfor en ærlig mand, eller en god patriot, der søgte at bringe den til en forbrænding? eller Nero en god prins, der i virkeligheden satte ild til den?

Plutarch writeth, that after that Rome had been burnt by the Gauls, they fell soon to build it again; but doing it in haste, they did not cast the streets, nor proportion the houses in such comely fashion, as had been most sightly and convenient. Was Catiline therefore an honest man, or a good patriot, that sought to bring it to a combustion? or Nero a good prince, that did indeed set it on fire?

Så ved fortællingen fra Ezra og profetien fra Haggai må det blive forstået, at templet bygget af Zerubbabel efter tilbagevenden fra Babylon, på ingen måde var at blive sammenlignet med det første bygget af Salomon (for de der huskede på det første græd da de overvejede det sidste); Ikke desto mindre, kunne dette sidstnævnte enten ha' været afskyet og forladt af Jøderne, eller vanhelliget af Grækerne?

So by the story of Ezra and the prophecy of Haggai it may be gathered, that the temple built by Zerubbabel after the return from Babylon, was by no means to be compared to the former built by Solomon (for they that remembered the former wept when they considered the latter); notwithstanding, might this latter either have been abhorred and forsaken by the Jews, or profaned by the Greeks?

Det samme burde vi tænke om oversættelser. Oversættelsen af de 70 adskiller sig fra originalen mange steder; den kommer heller ikke nær ved den, for perspektiv, vægt, majestæt; men hvilke af apostlene fordømte den? fordømte den? Nej, de brugte den (som den tilsyneladende er, og som St. Jerome og meget lærde mænd bekender), hvilket de ikke ville ha' gjort, heller ikke ved deres eksempel på at bruge den som nåde og betroede den til kirken, hvis den havde været uværdig betegnelsen og navnet på Guds ord.

The like we are to think of translations. The translation of the Seventy dissenteth from the original in many places; neither doth it come near it, for perspicuity, gravity, majesty; yet which of the apostles did condemn it? Condemn it? Nay, they used it (as it is apparent, and as St. Jerome and most learned men do confess), which they would not have done, nor by their example of using it so grace and commend it to the church, if it had been unworthy the appellation and name of the word of God.

Og mens de henstiller indtrængende til deres andet forsvar for deres bagvaskning og misbrug af de Engelske Bibler, eller nogle stykker deraf som de mødes med, for at "kættere" sandelig, var forfatterne af oversættelserne ("kættere" kalder de os med den samme ret som de kalder sig selv "Katolikker" begge er forkerte), vi undrer os over at guddommelighed lærte dem det.

And whereas they urge for their second defence of their vilifying and abusing of the English Bibles, or some pieces thereof which they meet with, for that "heretics," forsooth, were the authors of the translations ("heretics" they call us by the same right that they call themselves "Catholics," both being wrong), we marvel what divinity taught them so.

Vi er sikre på, at Tertullian var af et andet sind: *Ex personis probamus fidem, an ex fide personas?* --" Prøver vi mænd's tro via deres personer? Vi skulle prøve deres personer via der tro."

We are sure Tertullian was of another mind: *Ex personis probamus fidem, an ex fide personas?* --"Do we try men's faith by their persons? We should try their persons by their faith."

Også St Augustine var af et andet sind, for han tænkte på bestemte regler foretaget af Tychonius, en Donatist, for bedre forståelse af ordet, var ikke skammefuld over at gøre brug af dem--ja, at indsætte dem i hans egen bog, ved at give ros til dem så langt frem som de var værdige til at blive rost, som det kan ses i St. Augustine's tredje bog *De doctrina Christiana*.

Also St. Augustine was of another mind, for he lighting upon certain rules made by Tychonius, a Donatist, for the better understanding of the word, was not ashamed to make use of them--yea, to insert them into his own book, with giving commendation to them so far forth as they were worthy to be commended, as is to be seen in St. Augustine's third book *De doctrina Christiana*.

For at være kort, Origen, og hele Guds kirke var i flere hundrede år af et andet sind, for de var så langt fra at træde oversættelsen af Aquila under fode (meget mere fra at brænde den), en proselyt (det vil sige en der var blevet Jøde)--omkring Symmachus, og Theodotion, begge Ebionitter (det vil sige de mest gemene kættere)-- at de sluttede dem sammen med den Hebraiske original, og oversættelsen af de 70 (som før havde været signeret ud af Epiphanius) og fremsatte dem offentligt for at blive tænkt over og gennemgået af alle. Men vi trætter de ulærde, der ikke behøver at vide så meget, og belemre de lærde, der allerede ved det.

To be short, Origen, and the whole church of God for certain hundred years, were of another mind, for they were so far from treading under foot (much more from burning) the translation of Aquila, a proselyte (that is, one that had turned Jew)--of Symmachus, and Theodotion, both Ebionites (that is, most vile heretics)--that they joined them together with the Hebrew original, and the translation of the Seventy (as hath been before signified out of Epiphanius) and set them forth openly to be considered of and perused by all. But we weary the unlearned, who need not know so much, and trouble the learned, who know it already.

Endnu før vi slutter, må vi svare en tredje kværlant og deres indvending imod os, for at ændre og forbedre vore oversættelser så ofte: hvori de handler strengt og forunderligt med os. For til hvem var det tilregnet som en fejl (af sådanne som var vise) at gå over det som han havde gjort, og for at forbedre det hvor han så' årsag? Yet before we end, we must answer a third cavil and objection of theirs against us, for altering and amending our translations so oft; wherein truly they deal hardly and strangely with us. For to whomever was it imputed for a fault (by such as were wise) to go over that which he had done, and to amend it where he saw cause?

St. Augustine var ikke bange for at formane St. Jerome til en palinodi (*tilbagekaldelse af hvad man har sagt*) eller recantation (*Tilbagekaldelse af sit ord, af en påstand etc.*), og glæder sig endda over at han ser hans svagheder. Hvis vi er sønner af sandheden, må vi overveje hvad den taler, og trampe på vores egen kredit, ja, og også på andre mænd's, hvis en af disse måder er en hindring for det. Dette til årsagen. Så til de personer siger vi, at de af alle mennesker burde være mest tavse i denne sag. St. Augustine was not afraid to exhort St. Jerome to a palinodia or recantation, and doth even glory that he seeth his infirmities. If we be sons of the truth, we must consider what it speaketh, and trample upon our own credit, yea, and upon other men's too, if either be any way an hindrance to it. This to the cause. Then to the persons we say, that of all men they ought to be most silent in this case.

For hvilke variationer har de, og hvilke ændringer har de foretaget, ikke kun deres tjenestebøger, portasses (*små bedebøger*), og breviaries (*bønnebøger*), men også af deres Latinske oversættelse? Tjenestebogen formodes at være lavet af St. Ambrose (*Officium Ambrosianum*) var et godt stykke tid i særlig brug og bedt om, men Pave Hadrian kaldte et råd sammen ved hjælp af kejseren Charles, og afskaffede den--ja, brændte den--og befalede at St. Gregorys tjenestebog skulle bruges universelt. For what varieties have they, and what alterations have they made, not only of their service books, portasses, and breviaries, but also of their Latin translation? The service book supposed to be made by St. Ambrose (*Officium Ambrosianum*) was a great while in special use and request, but Pope Hadrian calling a council with the aid of Charles the emperor, abolished it--yea, burned it--and commanded the service book of St. Gregory universally to be used.

Godt, *Officium Gregorianum* får kredit på denne måde, men fortsætter den uden at blive lavet om eller ændret? Nej, Selve den Romerske tjeneste var på to måder, den "nye" måde og den "gamle"--den ene brugt i én kirke, den anden i en anden--, som det kan ses i Pamelius, en Romanist, hans forord før *Micrologus*. Den samme Pamelius rapporterer om Radulphus de Rivo, at omkring året af vor Herre 1277, fjernede Pave Nicolas den tredje de ældre bøger (om tjeneste) fra Rom-kirkerne, og indførte i brug Friars Minoriters helgenbøger, og befalede dem at blive observeret der; i det omfang at omkring hundrede år efter, da ovennævnte Radulphus tilfældigvis var i Rom, fandt han alle bøgerne nye (af det nye stempel).

Well, *Officium Gregorianum* gets by this means to be in credit, but doth it continue without change or altering? No, the very Roman service was of two fashions, the "new" fashion, and the "old"--the one used in one church, the other in another--, as is to be seen in Pamelius, a Romanist, his preface before *Micrologus*. The same Pamelius reporteth out Radulphus de Rivo, that about the year of our Lord 1277, Pope Nicolas the Third removed out of the churches of Rome the more ancient books (of service), and brought into use the missals of the Friars Minorites, and commanded them to be observed there; insomuch that about an hundred years after, when the above-named Radulphus happened to be at Rome, he found all the books to be new (of the new stamp).

Der var ikke kun dette retningsskifte i gammel tid, men også på det sidste: Pius Quintus bekender ham selv, at næsten hvert bispedømme havde en ejendommelig form for tjeneste, meget forskelligt fra det som andre havde; hvilket drev ham til at afskaffe alle andre breviaries (*bønnebøger*), selvom de ikke var så gamle, og privilegerede og udgav via biskopper i deres bispedømmer (*Stifter*), og det kun for at fastlægge og ratificere det der var af hans egen fremstilling, i år 1568. Når nu deres kirkefader, der gladeligt blidt og let ville héle døtrenes sår fra hans folk og gøre det bedste ud af det, finder så store fejl hos dem i deres ulighed og disharmoni, håber vi at børnene ikke har nogen stor grund til at prale over deres ensartethed.

Neither were there this chopping and changing in the more ancient times only, but also of late: Pius Quintus himself confesseth, that every bishopric almost had a peculiar kind of service, most unlike to that which others had; which moved him to abolish all other breviaries, though never so ancient, and privileged and published by bishops in their dioceses, and to establish and ratify that only which was of his own setting forth, in the year 1568. Now when the father of their church, who gladly would heal the sore of the daughter of his people softly and slightly and make the best of it, findeth so great fault with them for their odds and jarring, we hope the children have no great cause to vaunt of their uniformity.

Men forskellen der viser sig mellem vores oversættelser, og det at vi ofte korrigerer dem, er den ting som vi specielt er tiltalt for; lad os derfor se om de dem selv er uden fejl på denne måde (hvis det skal anses som en fejl, at korrigerer), og om de er egnede mænd til at kaste sten på os. **O tandem major parcas insane minori**--"de der er mindre sunde dem selv, burde ikke gøre indsigelse over for andre".

But the difference that appeareth between our translations, and our often correcting of them, is the thing that we are specially charged with; let us see therefore whether they themselves be without fault this way (if it be to be counted a fault, to correct), and whether they be fit men to throw stones at us. O tandem major parcas insane minori--"they that are less sound themselves, ought not to object infirmities to others".

Hvis vi skulle fortælle dem at Valla, Stapulensis, Erasmus, og Vives fandt fejl i deres folkelige oversættelse, og derfor ønskede at det samme blev rettet, eller der blev lavet en ny, de ville imidlertid svare, at vi producerede deres fjender for at være vidner imod dem; omend, de ikke på nogen måde var fjender mere end som St. Paulus var det for Galaterne, i at fortælle dem sandheden, og det skulle ønskes at de havde vovet at fortælle dem det mere tydeligt og oftere.

If we should tell them that Valla, Stapulensis, Erasmus, and Vives found fault with their vulgar translation, and consequently wished the same to be mended, or a new one to be made, they would answer peradventure, that we produced their enemies for witnesses against them; albeit, they were in no other sort enemies than as St. Paul was to the Galatians, for telling them the truth, and it were to be wished that they had dared to tell it them plainlier and oftener.

Men hvad vil de sige til dette, at Pave Leo den tiende tillod Erasmus' oversættelse af Det Nye Testamente, så meget forskellig fra den folkelige, ved hans apostoliske brev og Pavebrev; så den samme Leo formanede Pagnin til at oversætte hele Bibelen, og betalte alt det der var nødvendigt for værket?

But what will they say to this, that Pope Leo the Tenth allowed Erasmus' translation of the New Testament, so much different from the vulgar, by his apostolic letter and bull; that the same Leo exhorted Pagnin to translate the whole Bible, and bare whatsoever charges was necessary for the work?

Ganske vist, som apostlen resonerer over for Hebræerne, at "hvis den tidligere lov og testament havde været tilstrækkelig, havde der ikke været behov for det sidste", så vi må sige, at hvis den gamle folkelige på alle punkter havde været tilladelige, var der blevet gennemført arbejde og pålæg til mindre formål, omkring indramning af en ny.

Surely, as the apostle reasoneth to the Hebrews, that "if the former law and testament had been sufficient, there had been no need of the latter", so we may say, that if the old vulgar had been at all points allowable, to small purpose had labour and charges been undergone, about framing of a new.

Hvis de siger, det var en paves private mening, og at han kun konsulterede sig selv, så er vi i stand til at gå videre med dem, og at erklære at flere af deres ledende mænd af alle slags, selv deres egen Trent-mestre Paiva og Vega, og deres egne inkvisitorer, Hieronymus ab Oleastro, og deres egen Biskop Isidorus Clarius, og deres egen Kardinal Thomas a Vio Caietan, enten laver nye oversættelser dem selv, eller følger nye som andre mænd har lavet, eller ikke syntes at den folkelige udgave er god nok; ingen af dem frygter for at afvige fra ham, stadig heller ikke at gøre indsigelser imod ham.

If they say, it was one pope's private opinion, and that he consulted only himself, then we are able to go further with them, and to aver that more of their chief men of all sorts, even their own Trent champions Paiva and Vega, and their own inquisitors, Hieronymus ab Oleastro, and their own Bishop Isidorus Clarius, and their own Cardinal Thomas a Vio Caietan, do either make new translations themselves, or follow new ones of other men's making, or note the vulgar interpreter for halting; none of them fear to dissent from him, nor yet to except against him.

Og kalder de dette for et ensartet tekst-indhold og bedømmelse omkring teksten, så mange af deres agtværdigheder benægter den nu modtagne indbildskhed? Nej, vi vil komme endnu nærmere det ømme punkt: adskiller ikke deres Paris-udgave sig fra Lovaine, og Hentenius sin fra dem begge, og tillades de alle alligevel af myndigheden? And call they this a uniform tenor of text and judgment about the text, so many of their worthies disclaiming the now received conceit? Nay, we will yet come nearer the quick: doth not their Paris edition differ from the Lovaine, and Hentenius his from them both, and yet all of them allowed by authority?

Nej, indrømmer ikke Sixtus Quintus at visse Katolikker (han mener visse fra hans egen side) var i et sådant humør i at oversætte Skrifterne indtil Latin, at Satan ved at tage anledning via dem, skønt de ikke tænkte på noget sådant, stræbte efter hvad han kunne, ud fra en så usikker og mangfoldig vifte af oversættelser, for sådant at blande alle tingene så intet måtte synes at være efterladt sikkert og fast i dem etc.?

Nay, doth not Sixtus Quintus confess, that certain Catholics (he meaneth certain of his own side) were in such an humor of translating the Scriptures into Latin, that Satan taking occasion by them, though they thought of no such matter, did strive what he could, out of so uncertain and manifold a en bred vifte af oversættelser variety of translations, so to mingle all things that nothing might seem to be left certain and firm in them, etc.?

Nej, derudover, ordinerede ikke den samme Sixtus via et ukrænkeligt dekret, og det med rådgivningen og samtykke fra hans Kardinaler, at den Latinske udgave af Det Gamle og Det Nye Testamente, hvilket Trentrådet ville ha' skulle være autentisk, uden kontroverser er den samme som han derefter fremsatte, ved at være omhyggeligt korrigeret og trykt i Vatikanets trykkeri? Således Sixtus i hans forord før hans Bibel.

Nay, further, did not the same Sixtus ordain by an inviolable decree, and that with the counsel and consent of his cardinals, that the Latin edition of the Old and New Testament, which the Council of Trent would have to be authentic, is the same without controversy which he then set forth, being diligently corrected and printed in the printing house of Vatican? Thus Sixtus in his preface before his Bible.

Og alligevel udgav Clement den ottende, hans umiddelbare efterfølger, en anden udgave af Bibelen, der indeholdt uendelige forskelle fra Sixtus (og mange af dem tungtvejende og vigtige), og alligevel skulle denne være autentisk på alle måder.

And yet Clement the Eighth, his immediate successor, published another edition of the Bible, containing in it infinite differences from that of Sixtus (and many of them weighty and material), and yet this must be authentic by all means.

Hvad er det at ha' troen på vor herlige Herre Jesus Kristus med "ja og nej", hvis denne ikke er? Igen, hvad er sød harmoni og samtykke, hvis denne er?

Derfor, som Demaratus fra Korinth rådede en stor konge til, før han talte om uenighederne blandt Grækere, at berolige hans hjemlige klammerier (for på det tidspunkt var hans dronning og hans søn og arving i dødbringende strid med ham), så alt imens vore modstandere laver så mange og så forskellige udgaver demselv, og internt strides så meget om værdien og autoriteten fra dem, kan de ikke med rette fremvise retfærdigheden i at udfordre os i at ændre og korrigere.

What is to have the faith of our glorious Lord Jesus Christ with "yea and nay," if this be not? Again, what is sweet harmony and consent, if this be?

Therefore, as Demaratus of Corinth advised a great king, before he talked of the dissensions among the Grecians, to compose his domestic broils (for at that time his queen and his son and heir were at deadly feud with him), so all the while that our adversaries do make so many and so various editions themselves, and do jar so much about the worth and authority of them, they can with no show of equity challenge us for changing and correcting.

[Tilbage til indholdsfortegnelse](#)

Oversætternes formål med deres antal, udrustning, omhu, etc.

The purpose of the translators with their number, furniture, care, etc.

Men det er på høje tid at forlade dem, og kort at fremvise hvor vi osselv er nået til, og hvilken kurs vi holdt i denne vor gennemgang og undersøgelse af Bibelen.

Sandelig, gode Kristne læser, tænkte vi aldrig fra begyndelsen, at vi skulle ha' behov for at lave en ny oversættelse, og heller ikke at lave en dårlig én af en god én (for da Sixtus' beskyldning på en måde havde været sand, at vore folk havde været fyldt med dragegalle i stedet for vin, med dem i stedet for mælk); men for at lave en god en bedre, eller ud af mange gode nogen, en uvurderlig god én, som der ikke med rette kan gøres indsigelser imod, Det har været vores bestræbelse, det er vort varemærke.

But it is high time to leave them, and to show in brief what we proposed to ourselves, and what course we held in this our perusal and survey of the Bible. Truly, good Christian reader, we never thought from the beginning, that we should need to make a new translation, nor yet to make of a bad one a good one (for then the imputation of Sixtus had been true in some sort, that our people had been fed with gall of dragons instead of wine, with whey instead of milk); but to make a good one better, or out of many good ones, one principal good one, not justly to be excepted against. That hath been our endeavor, that our mark.

Til det formål, var der udvalgt mange der var større i andre mænd's øjne end i deres egne, og der søgte sandheden hellere end deres egen ros. Igen, de kom eller var tænkt at komme til arbejdet, ikke *exercendi causa* (som én siger) men *exercitati*, det er, "lært, ikke at lære." For den ledende tilsynsmand og opgavemester (*ergodiwkh V*) under hans Majestæt, til hvem ikke kun vi, men også hele vor kirke var meget bundet til, vidste gennem hans visdom, hvilke ting Nazianzen også havde undervist for længe siden, at det er en urimelig orden at undervise først og at lære bagefter, ja det også *en piqw keramian manqanein*, "for at lære og praktisere sammen," er hverken prisværdig for arbejderen, og heller ikke sikkert for værket.

To that purpose, there were many chosen that were greater in other men's eyes than in their own, and that sought the truth rather than their own praise. Again, they came or were thought to come to the work, not *exercendi causa* (as one saith) but *exercitati*, that is, "learned, not to learn." For the chief overseer and ergodiwkhV under his Majesty, to whom not only we, but also our whole church was much bound, knew by his wisdom, which thing also Nazianzen taught so long ago, that it is a preposterous order to teach first and to learn after, yea that to *en piqw keramian manqanein*, "to learn and practice together," is neither commendable for the workman, nor safe for the work.

Derfor blev der tænkt på sådanne som beskedent med St. Jerome kunne sige, *Et Hebraeum sermonem ex parte didicimus, et in Latino pene ab ipsis incunabulis, etc., detriti sumus.*—"Begge har vi delvist lært den hebraiske tunge, og på latin er vi næsten blevet opøvet helt fra vores vugge." (St. Jerome nævner ikke det Græske sprog, hvori han dog udmærker sig, fordi han ikke havde oversat det Gamle Testamente ud fra Græsk, men ud fra Hebraisk.)

Therefore such were thought upon as could say modestly with St. Jerome, *Et Hebraeum sermonem ex parte didicimus, et in Latino pene ab ipsis incunabulis, etc., detriti sumus.*—"Both we have learned the Hebrew tongue in part, and in the Latin we have been exercised almost from our very cradle." (St. Jerome maketh no mention of the Greek tongue, wherein yet he did excel, because he translated not the Old Testament out of Greek, but out of Hebrew.)

Og på hvilken måde forsamledes disse? I sandheden fra deres egen kundskab, eller af deres skarphed og intelligens, eller dybden af dom, som var det i en kødelig arm? Ikke ved nogen hånd. De stolede på ham der havde David's nøgle, som åbner og ingen mand lukker; de bad til Herren, Faderen af vor Herre, med den effekt som St. Augustine gjorde: "Kæreste lad dine Skrifter være mine rene Skrifter være min rene glæde; lad mig ikke blive bedraget i dem, lad heller ikke mig bedrage i dem".

And in what sort did these assemble? In the trust of their own knowledge, or of their sharpness of wit, or deepness of judgment, as it were in an arm of flesh? At no hand. They trusted in him that hath the key of David, opening and no man shutting; they prayed to the Lord, the Father of our Lord, to the effect that St. Augustine did: "O let thy Scriptures be my pure Scriptures be my pure delight; let me not be deceived in them, neither let me deceive by them".

I denne tillid og med denne hengivenhed forsamledes de; ikke for mange, for ikke at én skulle bekymre en anden, og alligevel mange, for ikke at mange ting uopmærksomt skulle undslippe dem. Hvis du spørger hvad de havde foran dem, så var det sandeligt den Hebraiske tekst fra det Gamle Testamente, det Græske fra det Nye. Disse er de to gyldne fløjter, eller nærmere kanaler, hvorigenom olivengrene tømmer demselv ind i guldet.

In this confidence and with this devotion did they assemble together; not too many, lest one should trouble another, and yet many, lest many things haply might escape them. If you ask what they had before them, truly it was the Hebrew text of the Old Testament, the Greek of the New. These are the two golden pipes, or rather conduits, wherethrough the olive branches empty themselves into the gold.

St. Augustine kalder dem præcedens, eller oprindelige tunger; St. Jerome, kilder. Den samme St. Jerome beskæftiger, og Gratian har ikke undladt at putte det ind i hans dekret, at "som anderkendelsen af de gamle bøger (han mener af det Gamle Testamente) er at blive prøvet via de Hebraiske mængder, på samme måde det Nye via den Græske tunge (han mener via det oprindelige Græske). Hvis sandheden er prøvet via disse tunger, hvorfra da skulle en oversættelse blive lavet, foruden ud fra dem?

Disse tunger derfor--Skrifterne, vi siger, i disse tunger--satte vi foran os for at oversætte, som er de tunger hvori Gud var tilfreds med at tale til hans kirke via Hans profeter og apostle.

St. Augustine calleth them precedent, or original tongues; St. Jerome, fountains. The same St. Jerome affirmeth, and Gratian hath not spared to put it into his decree, that "as the credit of the old books (he meaneth of the Old Testament) is to be tried by the Hebrew volumes, so of the New by the Greek tongue (he meaneth by the original Greek). If truth be tried by these tongues, then whence should a translation be made, but out of them? These tongues therefore--the Scriptures, we say, in those tongues--we set before us to translate, being the tongues wherein God was pleased to speak to His church by His prophets and apostles.

Vi løb heller ikke over værket med den posterings hast som Septuaginta gjorde, hvis det er sandt som er rapporteret af dem, at de færdiggjorde den på 72 dage; vi var heller ikke tilgjetret eller forhindret fra at gå over den igen, efter at ha' gjort det en gang, som St. Jerome--hvis det er sandt hvad han hamselv rapporterer, at han ikke kunne skrive nogen ting før det øjeblikkeligt blev fjernet fra ham og udgivet, og han kunne ikke holde fri og lade det ligge --;

Neither did we run over the work with that posting haste that the Septuagint did, if that be true which is reported of them, that they finished it in seventy-two days; neither were we barred or hindered from going over it again, having once done it, like St. Jerome--if that be true which himself reporteth, that he could no sooner write anything but presently it was caught from him and published, and he could not have leave to mend it --;

ej heller, for at være kort, var vi de første der tog det på os at oversætte Skrifterne til Engelsk, og følgelig blottet fra tidligere hjælpere, som det er skrevet af Origen, at han var den første der på en måde startede med at skrive kommentarer på Skrifterne, og derfor er det ikke så underligt, hvis han hamselv skød fordi mange gange.

neither, to be short, were we the first that fell in hand with translating the Scripture into English, and consequently destitute of former helps, as it is written of Origen, that he was the first in a manner that put his hand to write commentaries upon the Scriptures, and therefore no marvel, if he overshot himself many times.

Ingen af disse ting; værket er ikke blevet dynget sammen på 72 dage, men har kostet arbejdsmændene, så let som det virker, møjsommelighederne med 2 gange 7 gange 72 dage og mere. Sager af en sådan vægt og konsekvens har brug for at blive fremmet med modenhed, for at en mand i et virksomt øjeblik ikke frygter skylden for bekvem slaphed.

None of these things; the work hath not been huddled up in seventy-two days, but hath cost the workmen, as light as it seemeth, the pains of twice seven times seventy-two days and more. Matters of such weight and consequence are to be speeded with maturity, for in a business of moment a man feareth not the blame of convenient slackness.

Vi tænkte heller ikke videre over at konsultere oversættere eller kommentatorer, Kaldæiske, Hebraiske, Syriske, Græske eller Latinske--nej, heller ikke Spanske, Franske, Italienske, eller Nederlandske.

Vi ringeagtede heller ikke at gennemlæse det som vi havde gjort, og at bringe det som vi havde hamret tilbage til kritikeren: men ved at ha' og bruge så store hjælpere som var nødvendig, og ved ikke at frygte nogen bebrejdelse for langsommelighed, heller ikke eftertragtende ros for ekspeditionen, har vi omsider, gennem den gode hånd fra Herren på os, bragt værket til den stand du ser.

Neither did we think much to consult the translators or commentators, Chaldee, Hebrew, Syrian, Greek or Latin--no, nor the Spanish, French, Italian, or Dutch. Neither did we disdain to revise that which we had done, and to bring back to the anvil that which we had hammered: but having and using as great helps as were needful, and fearing no reproach for slowness, nor coveting praise for expedition, we have at length, through the good hand of the Lord upon us, brought the work to that pass that you see.

[Tilbage til indholdsfortegnelse](#)

Årsager der driver os til at sætte meningsmangfoldighed i marginen, hvor der er stor mulighed for hver

(En margin kan for eksempel være det der gør en bestemt ting mulig, ved ikke at være fastlåst til bestemte ord, sætninger eller fraser)

Reasons moving us to set diversity of senses in the margin, where there is great probability for each

Nogle ville imidlertid ikke ha' nogen bred vifte af meninger til at blive sat i marginen, for ikke at autoriteten fra Skrifterne for at træffe afgørelse om kontroverser ved at fremvise usikkerhed på nogen måde skulle blive rystet. Men vi finder ikke at deres vurdering er så sund på dette punkt.

Some peradventure would have no variety of senses to be set in the margin, lest the authority of the Scriptures for deciding of controversies by that show of uncertainty should somewhat be shaken. But we hold their judgment not to be so sound in this point.

For selv om "hvilkensomhelst ting der er nødvendig er åbenbar," som St. Chrysostom siger, og som St. Augustine, "I disse ting der klart er nedfældet i Skrifterne, findes der alle sådanne sager der vedrører tro, håb, og næstekærlighed";

For though "whatsoever things are necessary are manifest," as St. Chrysostom saith, and as St. Augustine, "In those things that are plainly set down in the Scriptures, all such matters are found that concern faith, hope, and charity";

Alligevel på grund af alt dette kan det ikke blive adskilt, at delvis for at opøve og udvide vores horisont, delvis for at afvende den nysgerrige fra følelsen af fuldstændig afsky fra dem på grund af deres nærværende frimodighed, delvis også for at vække vor hengivenhed for at skærer assistansen fra Gud's Ånd ud via bønner, og til sidst, så vi måtte blive ivrige efter at søge hjælp af vore brødre via konference, og aldrig håne disse der ikke i alle henseender er så komplette som de skulle være, yet for all that it cannot be dissembled, that partly to exercise and whet our wits, partly to wean the curious from the loathing of them for their everywhere plainness, partly also to stir up our devotion to crave the assistance of God's Spirit by prayer, and lastly, that we might be forward to seek aid of our brethren by conference, and never scorn those that be not in all respects so complete as they should be,

som er der for at vi osselv skal søge efter mange ting, det har behaget Gud i Hans guddommelige forudseenhed, her og der at sprede ord og sætninger af denne sværhedsgrad og uvished, men ikke i doktrinale spørgsmål der vedrører frelse (for i sådanne ting er det blevet bestemt at Skrifterne er klare), men i sager der ikke er så vigtige, så frygtommelighed vil falde bedre ud for os end selvtillid, og hvis vi vil holde os til beskedenhed med St. Augustine (dog ikke i dette samme tilfælde, men dog alligevel på samme grund), *Melius est dubitare de occultis, quam litigare de incertis*, --"det er bedre at stille tvivl omkring disse ting som er hemmelige, end at stride omkring de ting der er usikre."

being to seek in many things ourselves, it hath pleased God in His divine providence, here and there to scatter words and sentences of that difficulty and doubtfulness, not in doctrinal points that concern salvation (for in such it hath been vouched that the Scriptures are plain), but in matters of less moment, that fearfulness would better beseem us than confidence, and if we will resolve upon modesty with St. Augustine (though not in this same case altogether, yet upon the same ground), *Melius est dubitare de occultis, quam litigare de incertis*, --"it is better to make doubt of those things which are secret, than to strive about those things that are uncertain."

Der er mange ord i Skrifterne som kun er fundet der én gang (som hverken har bror eller nabo, som Hebræerne siger), sådant at vi ikke kan blive hjulpet ved en sammenligning nogen steder. Igen, der er mange forunderlige navne på bestemte fugle, dyr, og værdifulde sten, etc., angående hvilke Hebræerne demselv er splittede over blandt demselv for at finde ud af, så de kan synes at ha' defineret dette eller det snarere fordi de ville sige noget end fordi de var sikre på det de sagde, som St. Jerome et eller andet sted siger om Septuaginta.

There be many words in the Scriptures which be never found there but once (having neither brother nor neighbor, as the Hebrews speak), so that we cannot be holpen by conference of places. Again, there be many rare names of certain birds, beasts and precious stones, etc., concerning which the Hebrews themselves are so divided among themselves for judgment, that they may seem to have defined this or that rather because they would say something than because they were sure of that which they said, as St. Jerome somewhere saith of the Septuagint.

Nu i en sådan sag, gør en margin ikke godt i at påminde læseren om at søge videre, og ikke at konkludere eller dogmatisere over dette eller at lade det være afgørende? For som det er en fejl af usandsynlighed, at tvivle på disse ting der er åbenbar, således at stå fast på sådanne ting, som Guds Ånd har efterladt (også i den fornuftige afgørelse) tvivlsom, kan ikke være andet end en formodning.

Now in such a case, doth not a margin do well to admonish the reader to seek further, and not to conclude or dogmatize upon this or that peremptorily? For as it is a fault of incredulity, to doubt of those things that are evident, so to determine of such things as the Spirit of God hath left (even in the judgment of the judicious) questionable, can be no less than presumption.

Derfor som St. Augustine siger, at en bred vifte af oversættelser er rentabel til at finde ud af Skrifternes mening; så væsenligheds-mangfoldighed og mening i marginen, hvor teksten ikke er så klar, absolut måtte gøre godt - ja, er nødvendig, som vi er overbevist.

Therefore as St. Augustine saith, that variety of translations is profitable for the finding out of the sense of the Scriptures; so diversity of signification and sense in the margin, where the text is not so clear, must needs do good--yea, is necessary, as we are persuaded.

Vi ved at Sixtus Quintus udtrykkeligt forbyder at enhver bred vifte af læsninger af deres folkelige udgave skulle blive sat i marginen-- som selvom det ikke er helt de samme ting som vi har i hånden, men det ser sådan ud--, men vi tænker at han ikke har alle hans egne sider hans favoritter for denne indbildskhed.

We know that Sixtus Quintus expressly forbiddeth that any variety of readings of their vulgar edition should be put in the margin --which though it be not altogether the same thing to that we have in hand, yet it looketh that way--, but we think he hath not all of his own side his favorers for this conceit.

De der er vise ville hellere ha' haft deres vurdering med frihed i forskellige læsninger, end at blive indfanget at en, når det kan være den anden.
They that are wise had rather have their judgments at liberty in differences of readings, than to be captivated to one, when it may be the other.

Hvis de var sikre på at deres ypperstepræst havde alle love lukket inde i hans bryst, som Paulus den Anden pralede, og at han var lige så fri for fejl ved et særligt privilegium som Rom's diktatorer ved lov blev gjort ukrænkelig, var det en anden sag; så var hans ord et orakel, hans mening en afgørelse.

If they were sure that their high priest had all laws shut up in his breast, as Paul the Second bragged, and that he were as free from error by special privilege as the dictators of Rome were made by law inviolable, it were another matter; then his word were an oracle, his opinion a decision.

Men denne verden's øjne er nu åben, takket være Gud, og har været det et godt stykke tid.
But the eyes of the world are now open, God be thanked, and have been a great while.

De finder ud af at han er udsat for de samme lidelser og skavanker som andre er, at hans hud er gennemtrængelig; og derfor så meget som han beviser, ikke så meget som han hævder, tilslutter de sig og omfavner.

They find that he is subject to the same affections and infirmities that others be, that his skin is penetrable; and therefore so much as he proveth, not as much as he claimeth, they grant and embrace.

[Tilbage til indholdsfortegnelse](#)

Årsager der foranlediger os til ikke at stå nysgerrig over en identitet med frasering + Afslutningen af Intruduktionen (Forordet) (over hvorfor en sætning er sammensat som den er)

Reasons inducing us not to stand curiously upon an identity of phrasing

En anden ting vi synes godt at påminde dig om, blide læser: at vi ikke har bundet osselv til en ensartet frasering, eller til en identitet af ord, som nogle imidlertid ville ønske at vi havde gjort, fordi de observerer at nogle lærde mænd et eller andet sted har været så nøjagtige som de kunne på den måde.

Another thing we think good to admonish thee of, gentle reader: that we have not tied ourselves to an uniformity of phrasing, or to an identity of words, as some peradventure would wish that we had done, because they observe that some learned men somewhere have been as exact as they could that way.

Sandelig, at vi ikke måtte afvige fra meningen af det som vi havde oversat før, hvis ordet tilkendegiver det samme begge steder (for der er nogle ord der ikke har samme mening alle steder), vi var især omhyggelige, og traf en beslutning i overensstemmelse med vores pligt.

Truly, that we might not vary from the sense of that which we had translated before, if the word signified the same thing in both places (for there be some words that be not of the same sense everywhere), we were especially careful, and made a conscience according to our duty.

Men at vi skulle udtrykke den samme opfattelse i det samme bestemte ord, som for eksempel, hvis vi oversætter det Hebraiske eller det Græske ord én gang med formål, aldrig at kalde det hensigt; hvis en var på rejse, aldrig at bevæge sig; hvis en var betænksom, aldrig at formode; hvis en var i smerte, aldrig i pine; hvis en var glad, aldrig fornøjet, ect--således, for at ta' bladet fra munden, tænkte vi at det gavtede mere med nysgerrighed end visdom, og at det snarere ville avle hån hos ateisten end at bringe fortjeneste til den gudfrygtige læser. For er Guds kongerige blevet ord eller stavelser? Hvorfor skulle vi være i fangenskab overfor dem hvis vi kan være frie, bruge et præcist når vi kan bruge et andet der ikke er dårligere, til at beskrive det samme?

But that we should express the same notion in the same particular word, as for example, if we translate the Hebrew or Greek word once by purpose, never to call it intent; if one where journeying, never travelling; if one where think, never suppose; if one where pain, never ache; if one where joy, never gladness, etc--thus, to mince the matter, we thought to savor more of curiosity than wisdom, and that rather it would breed scorn in the atheist than bring profit to the godly reader. For is the kingdom of God become words or syllables? Why should we be in bondage to them if we may be free, use one precisely when we may use another no less fit, as commodiously?

En gudfrygtig Far i den Primitive tid udstillede hamselv meget bevæget, over et ny-modnet ord kaldet krabbaton (seng eller sygeseng), "skimpouV", skønt forskellen er lille eller ingen; og en anden rapporterer at han blev skældt meget ud for at forvandle "cucurbita"(Græskar-slægten) (hvilket folket var vant til at læse) indtil "hedera"(Vedbend-slægten).

A godly Father in the Primitive time showed himself greatly moved, that one of newfangledness called krabbaton, "skimpouV", though the difference be little or none; and another reporteth that he was much abused for turning "cucurbita" (to which reading the people had been used) into "hedera".

Hvis nu dette sker i bedre tider, og ved så små lejligheder, kan vi med rette frygte for hård mistillid, hvis vi generelt skulle foretage verbale og unødvendige ændringer. Vi måtte også blive pålagt (af spottere) for en vis ulighed overfor et stort antal gode Engelske ord.

For som det er skrevet af en bestemt stor filosof, at han skulle sige, at disse træstammer var glade der blev lavet til figurer for at blive tilbudt, for deres kammerater, så gode som de, lå som blokke bag ilden; så hvis vi skulle sige, som var det, overfor bestemte ord "Stå højere oppe; ha' altid en plads i Bibelen," og til andre af den samme kvalitet, "Hold dig bagved; vær forvist for altid," måtte vi imidlertid blive takseret hos St. James (Jakob) hans ord, nemlig, "Til at være partiske i osselv, og dommere af onde tanker." (Jakob 2:4 KJV) Er I så ikke partiske i jerselv, og er blevet dommere af onde tanker?

Now if this happen in better times, and upon so small occasions, we might justly fear hard censure, if generally we should make verbal and unnecessary changings. We might also be charged (by scoffers) with some unequal dealing towards a great number of good English words.

For as it is written of a certain great philosopher, that those logs were happy that were made images to be worshipped, for their fellows, as good as they, lay for blocks behind the fire; so if we should say, as it were, unto certain words, "Stand up higher; have a place in the Bible always," and to others of like quality, "Get ye hence; be banished forever," we might be taxed peradventure with St. James his words, namely, "To be partial in ourselves, and judges of evil thoughts."

Læg hertil, at pænheden i ord altid var anset for at være det næste trin til bagatellisering, og det var det også at være nysgerrig omkring navne; også, at vi ikke kan følge et bedre mønster for elokution (Skrive/Tale-teknik) end Gud Hamselv; derfor, bruger Han forskellige ord, i Hans hellige skrift, og det med ligegyldighed overfor en ting i beskaffenhed, vi, hvis vi ikke vil være overtroiske, må bruge den samme frihed i vore Engelske versioner ud fra Hebraisk og Græsk, til den kopi eller forråd som Han har givet os.

Add hereunto, that niceness in words was always counted the next step to trifling, and so was to be curious about names, too; also, that we cannot follow a better pattern for elocution than God Himself; therefore, He using divers words, in His holy writ, and indifferently for one thing in nature, we, if we will not be superstitious, may use the same liberty in our English versions out of Hebrew and Greek, for that copy or store that He hath given us.

Afslutningsvis, så har vi på den ene side undgået Puritanerne's skruppelløshed, de som forlader de gamle kirkelige ord og tager dem et andet sted hen, som når de indsætter vaskning for at være dåb, og menighed (forsamling) i stedet for kirke; som vi også på den anden side har undgået Papisternes uklarhed, med deres azimes (lægeurter i stedet for usyret brød), tunic (tunika i stedet for kappe eller jakke), rational (rational i stedet for soberhed), holocausts (holocaust i stedet for ofre),

praepuce (**praepuce i stedet for forhud**), pasche (**pasche i stedet for at passere eller smugle**), og et antal af sådanne lignende, hvoraf deres seneste oversættelse er fuld af--og det med vilje for at formørke meningen, at eftersom de absolut måtte oversætte Bibelen, men alligevel på dets sprog, må den blive holdt fra at blive forstået.

Men vi ønsker at Skriften må tale som sig selv, som på Kananæerne's sprog, så den må blive forstået selv af de mest folkelige.

Lastly, we have on the one side avoided the scrupulosity of the Puritans, who leave the old ecclesiastical words and betake them to other, as when they put washing for baptism, and congregation instead of church; as also on the other side we have shunned the obscurity of the Papists, in their azimes, tunic, rational, holocausts, praepuce, pasche, and a number of such like, whereof their late translation is full--and that of purpose to darken the sense, that since they must needs translate the Bible, yet by the language thereof, it may be kept from being understood.

But we desire that the Scripture may speak like itself, as in the language of Canaan, that it may be understood even of the very vulgar.

[Tilbage til indholdsfortegnelse](#)

Intruduktionen's afslutningen

Mange andre ting kunne vi gi' dig advarsel om, blide læser, hvis vi ikke allerede havde overskredet måleområdet for et forord.

Det mangler at vi anbefaler dig til Gud og til Hans nåde's Ånd, som er i stand til at bygge videre, mere end vi kan bede om eller tænke.

Han fjerner skallerne fra vore øjne, sløret fra vore hjerter, og åbner vor forstand så vi må forstå Hans ord og forstørre vore hjerter; ja, ved at korrigerer vor kærlighed, så vi må elske den til afslutningen.

Many other things we might give thee warning of, gentle reader, if we had not exceeded the measure of a preface already. It remaineth that we commend thee to God, and to the Spirit of His grace, which is able to build further than we can ask or think. He removeth the scales from our eyes, the veil from our hearts, opening our wits that we may understand His word, enlarging our hearts; yea, correcting our affections, that we may love it to the end.

I bringes til fontæner af levende vand som I ikke har gravet; kast ikke jord ned i dem som Filisterne, foretræk heller ikke ødelagte grøfter forend dem med de onde Jøder. Andre har arbejdet, og I må komme ind i deres arbejder.

Ye are brought unto fountains of living water which ye digged not; do not cast earth into them with the Philistines, neither prefer broken pits before them with the wicked Jews. Others have laboured, and you may enter into their labours.

Kæreste modtag ikke så stor en ting forgæves, Kæreste foragt ikke så stor en frelse! Vær ikke som svin for at træde så dyrebare en ting under fode, ej heller som hunde for at sønderrive og misbruge hellige ting. Sig ikke til vor Frelser som Gergesiterne, "Forlad vore kyster"; Sælg heller ikke som Esau din førstefødselsret for en skål med grød. Hvis lys er kommet ind i denne verden, elsk ikke mørke mere end lys; hvis mad, hvis tøj er tilbudt, gå ikke nøgen, sult ikke jerselv.

O receive not so great things in vain, O despise not so great salvation! Be not like swine to tread under foot so precious things, neither yet like dogs to tear and abuse holy things. Say not to our Saviour with the Gergesites, "Depart out of our coasts"; neither yet with Esau sell your birthright for a mess of pottage. If light be come into the world, love not darkness more than light; if food, if clothing be offered, go not naked, starve not yourselves.

Husk Nazianzens råd, "Det er en grusom ting (eller farlig) at forsømme en stor messe, og søge at skabe markeder bagefter"; også opmuntring fra St. Chrysostom, "Det er helt umuligt, at han der er sober (og våger) på noget tidspunkt skulle blive forsømt"; til sidst, formaningen og truen fra St. Augustine, "De der foragter Guds vilje ved at inviterer dem, skal føle Guds vilje ved at tage hævn på dem" **St. Augustine of Canterbury?**

Remember the advice of Nazianzene, "It is a grievous thing (or dangerous) to neglect a great fair, and to seek to make markets afterwards" ; also the encouragement of St. Chrysostom, "It is altogether impossible, that he that is sober (and watchful) should at any time be neglected" ; lastly, the admonition and menacing of St. Augustine, "They that despise God's will inviting them, shall feel God's will taking vengeance of them".

Det er en frygtelig ting at falde ind i den levende Gud's hænder; men en velsignet ting er det, og vil bringe os til evig velsignelse i sidste ende, når Gud taler til os, for at lytte; når Han sætter Hans ord foran os, for at læse det; når Han rækker Hans hånd ud og kalder, for at svare: "Her er jeg! her er vi for at gøre din vilje, Kæreste Gud." Herren udvirker en omhu og samvittighed i os for at kende Ham og tjene Ham, så vi må være anerkendt af Ham ved vor Herre Jesus Kristus' tilsynekomst, til hvem, med den Hellig Ånd være al ros og taksigelsebøn. Amen.

It is a fearful thing to fall into the hands of the living God ; but a blessed thing it is, and will bring us to everlasting blessedness in the end, when God speaketh unto us, to hearken; when He setteth His word before us, to read it; when He stretcheth out His hand and calleth, to answer, "Here am I! here we are to do thy will, O God." The Lord work a care and conscience in us to know Him and serve Him, that we may be acknowledged of Him at the appearing of our Lord Jesus Christ, to whom, with the Holy Ghost, be all praise and thanksgiving. Amen.